

Esa Holappa, Milja-Sofia Toppila & Lotta Kuivalainen

”IHMINEN JOKA ON OIKEASTI JUONUT 40 VUOTTA, NIIN EI SITÄ OIKEIN VOI ALOITTA A SIITÄ, ETTÄ SE PISTÄÄ SEN KORKIN KIINNI.”

Ammattilaisten kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä päihteet sallivassa tuetun asumisen yksikössä

”IHMINEN JOKA ON OIKEASTI JUONUT 40 VUOTTA, NIIN EI SITÄ OIKEIN VOI ALOITTA A SIITÄ, ETTÄ SE PISTÄÄ SEN KORKIN KIINNI.”

Ammattilaisten kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä päihteet sallivassa tuetun asumisen yksikössä

Esa Holappa, Milja-Sofia Toppila &
Lotta Kuivalainen
Opinnäytetyö
Kevät 2024
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, Sosionomi

Tekijä(t): Esa Holappa, Milja-Sofia Toppila & Lotta Kuivalainen
Opinnäytetyön nimi: Ammattilaisten kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä päihteet sallivassa tuetun asumisen yksikössä
Työn ohjaaja(t): Marjukka Rasa & Mira Schroderus
Työn valmistuslukukaus ja -vuosi: Kevät 2024 Sivumäärä: 55 + 1 liitettä

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla yhteistyökumppanimme päihteet sallivan tuetun asumisen yksikön työntekijöiden subjektiivisia kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä. Tavoitteenamme on onnistua tuottamaan kokemuksellista tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä vastaten kysymyksiin siitä, millaisia hyötyjä tai riskejä haittoja vähentävällä päihdetyöllä on, millaiset tavoitteet siihen kuuluu ja ketkä haittoja vähentävästä päihdetyöstä hyötyvät. Tavoitteenamme on myös tiedon lisääminen haittoja vähentävästä päihdetyöstä ja antaa perspektiiviä tehtävästä haittoja vähentävästä työstä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja työntekijöille. Tutkimustehtävämme on: millaiseksi ammattilaiset kokevat työssään toteutettavan haittoja vähentävän päihdetyön päihteet sallivan tuetun asumisen yksikössä?

Opinnäytetyömme toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Opinnäytetyön toteuttamisessa haastateltiin yhteistyökumppanin kahden tuetun asumisen yksikön työntekijöitä, sekä työntekijöitä, jotka olivat jo irtaantuneet kyseisistä tuetun asumisen yksiköistä, mutta joilla oli vankka ja pitkäaikainen kokemus kyseisessä työssä toimimisesta. Opinnäytetyömme tietoperusta koostuu erilaisista tutkimuksista, lähdekirjallisuudesta sekä tilastoista.

Ammattilaisilla nousi haastatteluissa erääksi työn tavoitteeksi asunnottomuuden vähentäminen, koskien niin yksilöä ja koko yhteiskuntaa. Asunto ensin -periaatteen toteuttamista pidettiin ihmisoi-keutena siitä näkökulmasta, ettei päihderiippuvuuden ja siitä aiheutuvien ongelmien tulisi olla este asumiselle ja asunnon saamiselle. Ammattilaiset kokivat, että työn tavoitteisiin ja päämääriin kuuluvat yksilön kannalta oma asunto ja asumisen onnistuminen ohjauksen turvin, perusturvallisuuden tunteen kokeminen, perustarpeiden täytyminen, kuntoutumisen ensiedellytysten täytyminen ja tarvittavien palvelujen saaminen. Yhteiskunnallisina vaikutuksina nähtiin asunnottomuuden ja sen haittojen vähentäminen, kuormituksen keventyminen ja resurssien vakaantuminen terveydenhuol- lossa, vankeinhoidossa ja poliisissa sekä häiriökäyttäytymisen väheneminen julkisissa tiloissa. Haastateltavat kokivat, että tuettu asuminen parantaa turvallisuutta ja vähentää väkivallan koke- mista ja sen käyttöä. Ammattilaiset tunnistavat työhön liittyvät riskit, kuten asiakkaiden päihteiden- käytöstä juontuvat somaattiset sairaudet tai keskinäiset väkivallanteot, mutta haastatteluissa väki- vallan pelko ei noussut keskeiseen rooliin. Ammattilaiset nostivat asiakastyössä keskeiseen ase- maan asiakkaan arvostavan kohtaamisen, johon työmenetelminä lukeutuvat traumainformoitu- ja kuntouttava työote, toipumisorientaatio, palveluohjaus ja terveysneuvonta.

Asiasanat: Haittoja vähentävä päihdetyö, asunto ensin, päihteet salliva tukiasuminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services

---

Author(s): Esa Holappa, Milja-Sofia Toppila & Lotta Kuivalainen

Title of thesis: Professionals' experiences of harm-reducing work at an intoxicant allowed supported accommodation housing unit

Supervisor(s): Marjukka Rasa & Mira Schroderus

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2024

Number of pages: 55 + 1 appendix

The purpose of our thesis was to detail the experiences of our partners' employees whose tasks focused on harm reducing work at intoxicant allowed supported accommodation housing units. The goal was to successfully produce experiential data relating to harm-reducing substance abuse work by answering questions about what benefits or risks harm-reducing substance abuse work has, what goals it includes, and who benefits from it. The goal is also to increase information about harm-reducing substance abuse work as part of substance abuse work as a whole and to give additional perspective on harm-reducing work to students and employees in the social and health care sectors. Our thesis premise is: how do professionals perceive the harm-reducing substance abuse work implemented in their work in a substance-allowing supported housing unit expresses itself? Our thesis has been implemented as a qualitative study, where a semi-structured thematic interview was used as the data collection method. In the implementation of the thesis, employees of the partner's two supported housing units were interviewed, as well as employees who have already left the respective supported housing units, but who have solid and long-term experience of working in the job in question. The database of our thesis consists of various studies, source literature and statistics.

Among the professionals interviewed reducing homelessness came up as one of the primary goals, both for the individual and for society. The housing first principle was considered a human right preceding from the premise and particularly the point of view that an active substance abuse problem and the resulting problems it creates are not an obstacle to receive housing and acquiring an apartment. It was felt that the goals and objectives of the work include, from an individual's point of view, having one's own apartment, successfully living there with guided help, experiencing a sense of basic security, meeting basic needs, meeting the prerequisites for rehabilitation, and getting additional necessary services. The social effects were seen as the reduction of homelessness and its disadvantages, a reduction and stabilization of resources in health care, prison care and the police, as well as a decrease of disorderly behavior in public spaces. The interviewees felt that supported housing improves safety and reduces the experience and use of violence. Professionals recognize work-related risks, such as somatic illnesses resulting from clients' substance abuse or mutual acts of violence, but in the interviews the fear of violence was not brought up as something that significantly raised concern. Client's appreciation was placed in a central position in the client work, which includes a trauma-informed and rehabilitative work approach, recovery orientation, service guidance and health counseling all as working methods.

Keywords: Harm reducing substance abuse work, housing first, substance allowing supported housing unit

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	PÄIHDEHAITAT JA TYÖSKENTELY NIIDEN VÄHENTÄMISEKSI	8
2.1	Päihteidenkäytön terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja.....	8
2.2	Päihde- ja riippuvuustyö	9
2.3	Haittoja vähentävä päihdetyö	11
3	AKTIIVINEN PÄIHDERIIPPUJUUS JA OIKEUS ASUNTOON.....	13
3.1	Asunto ensin -periaate	13
3.2	Päihteet salliva tukiasuminen	15
4	KVALITATIIVISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
4.1	Tutkimusmetodologia	18
4.2	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät	19
4.3	Tutkimukseen osallistujat ja aineiston kerääminen.....	21
4.4	Aineiston analysointi.....	25
4.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	27
4.6	Tutkimukset eettisyys	28
5	TULOKSET.....	31
5.1	Työn tavoitteet ja päämäärät.....	31
5.2	Turvallisuus ja riskit.....	33
5.3	Arvostava kohtaaminen, työmenetelmät ja arjen tuki	35
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
7	POHDINTA	44
	LÄHTEET.....	46
	LIITTEET	55

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti kiinnostuksemme päihdetyöhön, erityisesti haittoja vähentävään päihdetyöhön ja päihteet sallivaan tuettuun asumiseen. Olemme kiinnostuneita haittoja vähentävästä päihdetyöstä, koska sen mukaan asiakkaalta ei vaadita päihteettömyyttä, mutta se sallitaan, jolloin ketään ei suljeta pois palveluista päihteiden käyttöön liittyvän moraalisen kannan perusteella (Ranta & Perälä 2022, 184). Julkisen vallan tehtävänä on perustuslain mukaan edistää väestön terveyttä, huolehtia jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää jokaisen oikeutta asuntoon. (Kotovirta ym. 2021, 10; Suomen perustuslaki 731/1999, 19 §.) Asunnottomuudessa ihminen on huomattavan haavoittuvassa ja turvattomassa asemassa varsinkin silloin, jos asunnottomuuteen liittyy laaja-alaisia psykososiaalisia vaikeuksia (Granfelt 2015, 3). Päihdeongelmien hoidossa asuntoa voidaan pitää tukitoimien perustana siitäkin syystä, että ulkona tai asunnottomien palveluissa majoittuvien ihmisten kohdalla hoito- ja muut tukitoimenpiteet eivät toimi yhtä tehokkaasti. Jotta asunnottomat hyötyisivät terveyspalveluista kunnolla, edellyttäisi se ensimmäisenä oman asunnon saamista ja asunnottomuudesta juontuvan äärimmäisen stressin lientymistä. (Pleace 2016, 54).

Tutkimuksen tarkoituksena on antaa ääni ammattilaisten kokemustiedolle ja kuvailla heidän kokemuksiaan haittoja vähentävästä päihdetyöstä. Tavoitteena oli onnistua tuottamaan kokemuksellista tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä, esimerkiksi sen hyödyistä, riskeistä ja tavoitteista. Tavoitteena on myös tutkimuksen osalta lisätä tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä osana päihdetyötä ja antaa perspektiiviä tehtävästä haittoja vähentävästä työstä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja työntekijöille. Kyseessä on kuvaileva laadullinen tutkimus, jossa käytettiin aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin teemoittelun menetelmää hyödyntäen.

Tutkimuksesta ja sen tuloksista voi olla hyötyä esimerkiksi haittoja vähentävän päihdetyön järjestämisen edistämisessä hyvinvointialueilla. Tuloksia voivat käyttää sekä haittoja vähentävää päihdetyötä jo toteuttavat toimijat, että sellaisen järjestämistä suunnittelevat tai sen järjestämisestä päättävät tahot. Lisäksi tutkimuksesta voivat hyötyä alan ammattilaiset sekä kaikki aiheesta kiinnostuneet. Tutkimus voi hyödyttää myös haittoja vähentävän päihdetyön asiakkaita tiedon lisäämisen kautta, koska se voi vähentää heihin kohdistuvaa stigmaa.

Opinnäytetyön yhteistyökumppani oli sosiaalipalveluita tuottava järjestö, joka sijoittuu palvelujärjestelmässä ensisijaisesti sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityispalveluihin. Järjestössä toteutetaan myös jossain määrin terveydenhuoltolain mukaista päihde- ja riippuvuushoitoa, kuten asukkaiden lääkehoidosta huolehtimista. Järjestön toimintaan kuuluu monipuolista toimintaa, esimerkiksi päihteet sallivaa tuettua asumista ja päiväkeskustoimintaa. Järjestö toimii myös aktiivisesti sosiaalityön kentän kehittäjänä esimerkiksi erilaisten hankkeiden muodossa. Yhteistyökumppani on tuonut ilmi, ettei tahdo olla tunnistettavissa opinnäytetyössä ammattilaisten anonyymiteetin varmistamiseksi. Tätä kunnioittaen opinnäytetyössä ei mainita järjestön nimeä, asumisyksiköiden nimiä eikä paikkakuntaa, vaan tutkimuksessa mainitaan yleisluontoisesti esimerkiksi tuettu asuminen ja yhteistyökumppani.

2 PÄIHDEHAITAT JA TYÖSKENTELY NIIDEN VÄHENTÄMISEKSI

2.1 Päihteidenkäytön terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja

Päihteiden käytön haittojen voidaan ajatella koskettavan päihteitä käyttävää henkilöä itseään, tämän läheisiä, muita ihmisiä sekä yhteiskuntaa. (Mäkelä, Mustonen, Tigerstedt, 2010, 217.) Päihteidenkäytöstä yksilölle aiheutuvia haittoja voidaan kuvailla päihdyttävän aineen ongelmallisena käyttönä, jota yksilö ei voi hallita, ja jonka käyttö voi johtaa psykologisiin, terveydellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin. (Salaspuro ym. 2003, 113–114.) Päihderiippuvuus on sairaus, joka on etenevä sekä parantumaton ja pahimmassa tapauksessa johtaa usein joko suoraan tai välilliseen kuolemaan. (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2019, 174–176.) Haittojen ulottuessa yksilöä edemmäksi esimerkiksi julkisilla paikoilla koetaan seurauksena häirintää ja tapaturmia sekä tappeluita voi syntyä. (Mäkelä ym. 2010, 217.) Alkoholi on edelleen yleisin Suomessa käytettävä päihde (Hakkarainen ym. 2021, 15), ja noin 13 prosenttia suomalaisista käyttää alkoholia yli kohtalaisen riskin rajan. (Hakkarainen ym. 2021, 12.) Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomessa alkoholin riskirajat ovat melkoisen korkealle asetetut. Esimerkiksi Yhdysvalloilla riskiraja on lähes puolet matalampi. Alkoholikulutuksen jakauma on myös epätasainen, sillä 10 prosenttia suomalaisista juo puolet kaikesta alkoholista. (Mäkelä ym. 2010, 197, 205.)

Päihteiden liikkäytöstä johtuvat terveyshaitat ovat myös merkittäviä. Alkoholin suurkuluttajilla on eniten hyvinvoinnissa koettuja ongelmia. (Mäkelä ym. 2010, 231.) Alkoholin liikkäytöstä johtuvat yleisimmät sairaudet ja kuolemat ovat vähentyneet edellisten reilun kymmenen vuoden aikana, mutta edelleen alkoholin aiheuttamiin maksasairauksiin kuolee vuosittain tuhatkunta suomalaista. Muita sairauksista johtuvia kuolemia ovat muun muassa alkoholimyrkytys, haiman sairaudet ja alkoholisydänlihassairaudet. Niihinkin kuolee vuosittain satoja suomalaisia. (Karlsson 2018, 23.) Huumekuolemia tarkastellessa tilastokeskuksen vuonna 2021 tekemän tutkimuksen mukaan huumeisiin kuoli 287 ihmistä. Vuonna 2021 huumekuolemia oli enemmän kuin kertaakaan 2006 jälkeen, jolloin kuolemia alettiin tilastoida. Suurin osa huumeainekuolemista oli tapaturmaisista moniainemyrkytyksiä, itsemurhia ja pitkäaikaisesta päihteiden käytöstä johtuvia kuolemia. (Tilastokeskus 2022.) Vuonna 2020 alkoholi- ja huumehaittojen välittömät kustannukset olivat Suomessa 1,323 miljardia euroa. (Koskinen & Virtanen 2023.)

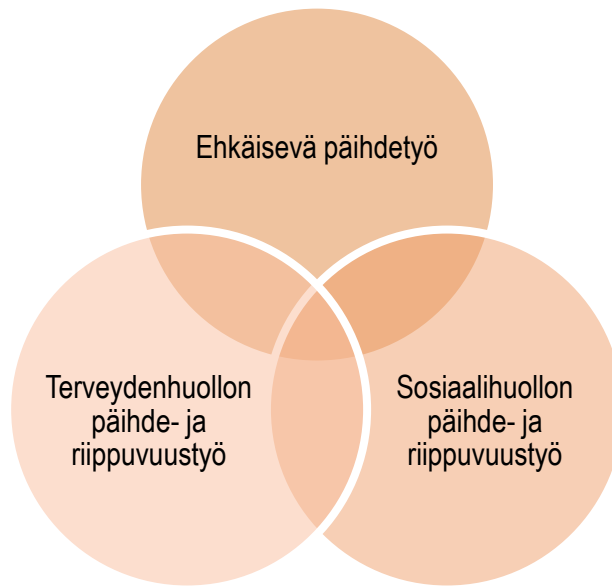

Liiallisen päihteidenkäytön sosiaaliset haitat ovat moninaisia ja liikkakäytön seuraukset ulottuvat usein ongelmakäyttäjän lähipiiriinkin. Ongelmakäytöstä aiheutuvat haitat, joita omaiset ja elämänkumppanit tuovat esille, ovat vaikeudet arjessa, huoli ja suru. Päihteidenkäyttö voi heijastua lapsiin pelkona, häpeänä tai liian varhaisen vastuunottamisen muodossa sekä antaa epäterveen samaisutumismallin. Liikkakäyttö lisää väkivaltaista käyttäytymistä, sosiaalista eristäytyneisyyttä, työpaikan menettämisiä ja onnettomuuksia. (Castrén ym. 2018.) Vuosina 2010–2015 noin 70 prosenttia henkirikoksesta epäillyistä ja noin 70 prosenttia henkirikosten uhreista oli rikoshetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena. Muita päihteitä käytetään tai on käytetty yleensä samanaikaisesti alkoholin kanssa väkivaltarikosten tapahtuessa. (Lehti 2017, 19–22.)

Päihteiden liikkakäyttö on usein mukana pahentamassa huono-osaisuutta, jossa yhdistyvät muun muassa pitkäaikaistyöttömyys toimeentulo-ongelmat, elämäntapaan liittyvät ongelmat ja yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen. (Kotovirta & Österberg 2013, 85.) Tutkija Heidi Vanjusov esittää väitöskirjassaan Saatavilla, mutta ei saavutettavissa (2022), että päihteiden ongelmallisen käytön hoitamisesta ei tulisi lähestyä ainoastaan medikalisaation näkökulmasta vaan pyrkiä ottamaan huomioon myös yksilön sosiaaliset ongelmat, jotka eivät välttämättä tule huomioiduksi terveydenhuollossa. Päihteiden ongelmakäytössä on kyse sekä terveydellisistä että sosiaalisista ongelmista, tai niiden uhkista, jotka yleensä kasautuvat yksilölle ongelmavyöhdiksi samalla, kun tämän kyky huolehtia itsestään on heikentynyt. (Vanjusov 2022, 127–128.)

2.2 Päihde- ja riippuvuustyö

Päihde- ja riippuvuustyö on työtä, jonka tavoitteena on vähentää sekä poistaa päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyviä terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä. Tuen tarjoajan ammattiosaamisen ja palveluja tuottavien organisaatioiden näkökulmasta päihde- ja riippuvuustyö jakaantuu kolmeen osaan: 1) ehkäisevään päihdetyöhön, 2) sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön ja 3) terveydenhuollon päihde- ja riippuvuustyöhön. Sosiaalihuoltolaissa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) säädetään sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöstä ja terveydenhuoltolaissa (Terveydenhuoltolaki 1326/2010.) terveydenhuollon päihde- ja riippuvuustyöstä. Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa oma lakinsa (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015.). Vuodesta 2023 alkaen päihde- ja riippuvuustyön järjestämisestä sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat vastanneet hyvinvointialueet kuntien sijaan. (THL 2023 a.)

KUVIO 1 Päihde- ja riippuvuustyön jakaantuminen tuen tarjoajan ammattiosaamisen ja palveluja tuottavien organisaatioiden näkökulmasta.

Karkeasti voidaan jakaa terveydenhuollon päihde- ja riippuvuustyön näkökulman keskittyvän asiakkaan hoidon ja huolenpidon toteuttamiseen, kun taas sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyö keskittyy enemmän niin arjen, kuin sosiaalisenkin tuen tarjoamiseen asiakkaalle. Terveysthuollon päihde- ja riippuvuushoittoon kuuluu esimerkiksi ohjaus ja neuvonta palveluissa sekä päihde- ja riippuvuushäiriöiden ehkäiseminen, tutkimus, hoito ja kuntoutus (Terveysthuoltolaki 1326/2010, 28 §). Sosiaalihuollon päihde ja riippuvuustyöhön kuuluu sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai päihde- ja riippuvuustyön erityisinä palveluina. Näillä erityispalveluilla pystytään vastaamaan nimenomaan päihteiden ongelmallisesta käytöstä sekä riippuvuus-ikäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Näitä erityispalveluja ovat ainakin sosiaalityö, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus sekä asumispalvelut. Sosiaalihuoltolain mukaan hyvinvointialueiden on lisäksi järjestettävä päiväkeskuspalvelua ongelmallisesti päihteitä käyttäville henkilöille. Palvelua tulee järjestää myös päihtyneille henkilöille ja siinä tulee olla oikeus asioida myös nimettömänä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 24 §, 24 a §, 24 b §.)

Päihde- ja riippuvuustyötä voidaan tarkastella myös päihde- ja riippuvuusongelmien hoidon ja niihin liittyvien palveluiden kautta, jolloin ne jakautuvat seuraavasti: 1) varhaisvaiheen palvelut, 2) haittojen vähentäminen, 3) hoito ja kuntoutus, 4) asumisen tukeminen ja 5) arjessa selviytymistä ja toimimista tukevat palvelut. Palvelut suunnitellaan päihde- ja riippuvuusongelmista kärsivien asiakkaiden yksilöllisten tilanteiden ja tarpeiden mukaisesti, sillä kaikki eivät tarvitse, eikä kaikille käy samat palvelut. (THL 2022.)

2.3 Haittoja vähentävä päihdetyö

Haittoja vähentävällä päihdetyöllä voidaan katsoa olevan pitkät juuret, jotka ulottuvat reilun sadan vuoden taakse Englantiin. 1920-luvun Englannissa katsottiin, että joissakin tapauksissa oli tarpeellista määrätä opioideja niistä riippuvaisille ihmisille vieroitusoireiden välttämiseksi ja potilaiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi. (Kotovirta & Tammi 2018, 189.) 1980-luvulla haittojen vähentäminen vakiintui nykyisessä merkityksessään osaksi huume- ja päihdepolitiikkaa ensin Hollannissa ja Englannissa, joista mallit alkoivat vähitellen leviätä kansainvälisesti. Mallin nopeaan leviämiseen vaikutti AIDS:n löytyminen ja sen nopea leviäminen, joka puolestaan vauhditti uusien toimenpiteiden kehittämistä. (Kotovirta & Tammi 2018, 189.)

Kansainvälisessä keskustelussa haittoja vähentävä päihdetyö otti roolin terveystieteellisesti painotuneena huume- ja päihdepolitiikan reformiliikkeenä, jonka tavoitteina on ollut huumeiden ja päihteiden käyttöön liittyvien tautien ja vaarojen ehkäisy eikä täyspäihteettömyys yksilön ja yhteiskunnan tasolla. (Tammi 2003, 468.) Tämän uudella tavalla ajattelevan huume- ja päihdepolitiikan reformiliikkeen ammattilaiset verkostoituivat ja perustivat kansainvälisesti toimivan Harm Reduction Internationalin. Siinä haittojen vähentäminen määritellään käytännöiksi, ohjelmiksi ja toimintatavoiksi, jotka tähtäävät huumeiden käytöstä, huumausainepolitiikasta ja huumausainelainsäädännöstä johtuvien terveydellisten, sosiaalisten, taloudellisten sekä oikeudellisten vaikutusten ja haittojen vähentämiseen. (Kotovirta & Tammi 2018, 189; HRI 2023.)

Merkittävänä erona kuntouttavan päihdetyön ja haittoja vähentävän päihdetyön välillä on se, että kuntouttavassa päihdetyössä pyritään päihteettömyyteen, kun taas haittoja vähentävien palveluiden tavoitteena ei ole kitkeä huumausaineita pois yhteiskunnasta. (Kotovirta & Tammi 2018, 188.) Huolimatta siitä, että haittojen vähentäminen tunnustetaan päihdetyössä, pidetään sitä joustavana (Kotovirta & Tammi 2018, 188), laajana ja vaikeasti määriteltävissä olevana käsitteenä, johon vaikuttavat voimakkaasti erilaiset maakohtaiset tekijät ja huumausainepoliittiset linjaukset (Perälä 2012, 34). Haittojen vähentämisen toimenpiteet sovitetaan täten paikallisiin olosuhteisiin, joiden avulla pyritään ehkäisemään muun muassa tartuntatauteja, yliannostuksia, kuolleisuutta ja syrjäytymistä. Haittojen vähentämisessä tärkeää on myös käyttäjien elämänhallinnan parantaminen ja terveystiedon lisääminen (Kotovirta & Tammi 2018, 188).

Haittojen vähentämisen näkökulmaan kytkeytyvät vahvasti myös yksilön näkeminen tasa-arvoisena kansalaisena muiden joukossa eli oikeussubjektina, jonka kohtelusta ja ihmisoikeuksien toteutumisesta on pidettävä kiinni muiden kansalaisten tavoin. (Hurme 2002, 420.) Haittojen vähentämisen teesit pohjautuvat neljälle periaatteelle: huumeiden käyttöön tulisi suhtautua neutraalisti moralisoinnin sijaan, huumeiden käyttäjät ovat tasavertaisia kansalaisia yhteiskunnassamme, huumausainepolitiikan tulisi pohjata käytäntöön ja tieteseen ei ideologiaan tai dogmatismiin ja huumausainepolitiikassa tulisi kunnioittaa ihmisoikeuksia sekä oikeudenmukaisuutta. (Tammi & Hurme 2015, 166.)

Suomessa haittoja vähentävää päihdetyötä toteutetaan hyvinvointialueilla ja pysyväis- tai määräaikaishankkeissa. (Ranta 2020, 29–30.) Haittoja vähentävä päihdetyö on juurtunut osaksi päihdepalvelujärjestelmää, ja sen katsotaan täydentävän ehkäisevää työtä sekä hoitoa ja kuntoutusta, silloin kun haitallisen päihteen käytön lopettaminen ei ole yksilölle syystä tai toisesta mahdollista. (Markkula ym. 2022, 15.) Haittoja vähentävän työn piiriin lukeutuvat palveluneuvonta, tuki arjessa ja päihdehoitoon hakeutumisessa (Ranta 2020, 30). Keskeisiä matalan kynnyksen päihdepalveluita ovat esimerkiksi huumeiden käyttäjille tarkoitettut sosiaali- ja terveysneuvontapisteet, päihdeongelmaisten päivä- tai palvelukeskukset, lyhytaikaista apua antavat yksiköt sekä Asunto ensin -mallin mukaiset asumisen tuen palvelut (THL 2023 b; Ranta 2020, 28).

Haittoja vähentävää päihdetyötä on kritisoitu muun muassa termin ja työn sisällön määrittelyn epäselkeydestä, sekä sen tavoitteiden ristiriidasta huumausainet kieltävän politiikan tavoitteiden kanssa (Hurme 2002, 416, 420). Haittojen vähentämisen politiikan soveltamisessa on koettu epäselvyyttä huumeidenkäyttäjien hallintaan liittyen, esimerkiksi huumeidenkäyttäjiltä sallittavan ja kiellettävän toiminnan erottamisen välillä (Perälä 2012, 25).

3 AKTIIVINEN PÄIHDERIIPPUUUS JA OIKEUS ASUNTOON

3.1 Asunto ensin -periaate

ARA:n (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus) tekemästä asunnottomuusraportista selviää, että Suomessa oli vuoden 2022 lopulla 3 686 yksinelävää asunnottomia. Pitkäaikaisasunnottomia oli 1 133 ihmistä. (ARA 2023, 3.) Asunnottomiksi määritellään Suomessa ne ihmiset, joilla ei ole omaa vuokra- tai omistusasuntoa, ja jotka elävät ulkona, porrashuoneissa, ensisuojuissa, asuntoloissa tai majoitusliikkeissä, huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa ja tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi. (ARA 2023, 25.) Pitkäaikaisasunnottomaksi luetaan henkilö, jonka asunnottomuus on kestänyt vähintään vuoden tai on ollut viimeisen kolmen vuoden aikana toistuvasti asunnottomana. Pitkäaikaisasunnottoman asumista vaikeuttaa olennaisesti sosiaaliset- ja terveydelliset ongelmat, kuten päihde-, mielenterveys- ja velkaongelmat, ja jolle tavanomaisten asumisratkaisujen toimimattomuus sopivien tukipalveluiden puuttumisen vuoksi pitkittävät tai uhkaavat pitkittää asunnottomuutta (ARA 2023, 4).

Pitkäaikaisasunnottomat lukeutuvat Suomessa eräiksi kaikkein heikommassa asemassa oleviin, kun asunnottomuus kytkeytyy myös muihin sosiaalisiin ongelmiin. Asunnottomuus voi heikentää moninaisesti ihmisen elintasoa, elämänlaatua- ja tapaa. (Saari 2015, 16.) Asuntoa ei voi korvata koulutuksella tai työllä, sillä se on osa ihmisen juurtumista sosiaaliseen ympäristöön. Asunto voi antaa asunnonhaltijalle tunteen itsemääräämisoikeudesta ja turvallisesta tilasta, joka on asunnonhaltijan omaa yksityistä tilaa, ja jonka käytöstä hän voi itse päättää. (Saari 2015, 22.) Ihmiset luovat omaan asuntoon, kotiin, tunnepitoisia suhteita ja antavat sille omannäköisiänsä merkityksiä. Asunnottomuuden voidaan katsoa merkitsevän myös kodittomuudesta aiheutuvaa juurettomuutta, sillä asunnoton ei asunnottomuutensa takia pääse luomaan tunnepitoisia ja merkityksellisiä suhteita omaan kotiin. (Saari 2015, 16, 22.)

Oman asunnon tarpeellisuudesta vallitsee laaja yksimielisyyss Suomessa (Saari 2015, 22) ja siihen viittaa myös edellisen hallituksen pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kirjaukset asunnottomuuden poistamisesta Suomesta vuoteen 2027 mennessä. (Kaakinen 2023, 3.) Asunnottomuu-

den poistaminen on ollut vuoden 2008 jälkeen eri koalitionhallitusten tavoitteena kansallisissa ohjelmissa asunnottomuuden poistamiseksi, ja johon lähes kaikki eduskunnassa olevat puolueet ovat sitoutuneet. (Kaakinen 2023, 7.) Ympäristöministeriön teettämässä selvityksessä asunnottomuuden poistamista kuvaillaan yleisesti hyväksyttävänä, yhteiskunnallisesti tärkeänä ja tavoittelemisen arvoisena asiana, jota sitovat eettiset, oikeudelliset, yhteiskuntataloudelliset ja sisäisen turvallisuuden perusteet. (Kaakinen 2023, 8.)

Asunto ensin -mallista on haettu ratkaisua pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi Suomessa. Lähtölaukauksen mallin eteenpäin viemiseksi antoivat pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmat PAAVO I (2008–2012) ja PAAVO II (2012–2015), joiden aikana pitkäaikaisasunnottomuus väheni 35 %. (Ranta 2020, 33.) Asunto ensin -mallin periaatteena on, että jokaisen ihmisen perusoikeutena on oma asunto, johon ei liity ennakkoehtoja päihdeettömyydestä tai kykyä sitoutua tietynlaiseen tukeen (Ranta 2020, 32) eikä päihdeiden käyttöön ja käytettyihin päihteisiin oteta moraalista kantaa (Ranta & Perälä 2022, 184). Mallissa tavoitteena on tarjota pysyvä asunto sitä tarvitsevalle ihmiselle. (Ranta 2020, 32.) Ennen Asunto ensin -mallia Suomessa sovellettiin portaikkomallia (Tuomaala 2018, 46), jossa edettiin ennen itsenäistä asumista portaittain laitoksissa, kuten sairaalasta tai päihdekuntoutuksesta tukiasumisyksikköön. Portaikkomallilla ei kuitenkaan voida vastata niiden ihmisten tarpeisiin, joiden toimintakyky estää ehtoihin sitoutumisen ja etenemisen seuraavalle portaalle. (Ranta 2020, 32.) Portaikkomallin on itse asiassa arvioitu ylläpitäneen asunnottomien ongelmia niiden helpottamisen sijasta. (Tuomaala 2018, 46.)

Asunto ensin -periaatteen historia ulottuu 1990-luvun alun Yhdysvaltoihin New Yorkin kaupunkiin. Mallin perusti Pathways to Housing -järjestön perustaja, psykologi, Sam Tsemberis. Mallin tarkoituksena oli alun perin auttaa asunnottomia mielenterveydenhäiriöistä kärsiviä ihmisiä, mutta sittemmin kohderyhmä laajentui koskemaan pitkiä ajanjaksoja asuntoloissa olleisiin ja ihmisiin, joita uhkasi asunnottomuus psykiatrisesta sairaalasta kotiuttamisen tai vankilasta vapautumisen jälkeen. Pohjois-Amerikassa nykyään myös asunnottomat perheet ja nuoret ovat Asunto ensin -mallin kohderyhmää. (Pleace 2016, 18.) Mallia alettiin toteuttaa Tsemberiksen kahdeksan periaatteen mukaisesti, joihin lukeutuvat: asunto on ihmisoikeus; kunnioitusta, lämpöä ja myötätuntoa kaikkia asiakkaita kohtaan; sitoutuminen asiakastyöskentelyyn niin kauaksi kuin palvelua tarvitaan; itsenäistä asumista haja-asuttamisen periaatteella; asumisen ja tuen erottaminen toisistaan; oikeus valintoihin ja itsemääräämisoikeuteen; toipumisorientaatio ja haittojen vähentäminen. (Busch-Geertsema 2014, 14.) Tsemberiksen luoma Asunto ensin -malli haastoi Yhdysvalloissa vallassa

olleen näkemyksen portaittaisesta asuttamismallista, sillä asuntoa pidettiin päämäärän sijasta lähtökohtana ja ehdottomana perusedellytyksenä kuntoutumisen prosessin käynnistymiselle ja onnistumiselle. (Kettunen 2013, 563.)

Asunto ensin -mallissa keskiö rakentuu asunnosta ja asumisen onnistumista turvaavista palveluista, joiden odotetaan tarjoavan yhdessä reitti pois asunnottomuudesta, pysyvään asumiseen ja lopulta omaan kotiin. (Granfelt 2022, 234.) Malli perustuu haittoja vähentävään lähestymistapaan, joka ottaa huomioon päihteistä riippuvaisten ihmisten tarpeet (Ranta & Perälä 2022, 182), ja jossa mallin periaatteiden mukaisesti asuminen ja palvelut erotetaan toisistaan kunnioittamalla asiakkaan itsemääräämisoikeutta sekä asunnon että palvelujen osalta (Granfelt 2022, 234). Asiakkaalle kotiin tarjottaviin palveluihin voi kuulua esimerkiksi arjen järjestelyihin liittyvä käytännön apu, kuten siivoaminen ja virastoasiointi sekä muu psykososiaalinen keskustelutuki. (Granfelt 2022, 234.) Palvelut perustuvat asiakkaan omiin valintoihin ja itsemääräämisoikeuteen ja ovat luonteeltaan vapaaehtoisia. (Ranta & Perälä 2022, 184.) Kansainvälisesti Asunto ensin -mallin ensisijaisena toimintatapana ovat erityisesti hajautetusti asuvien ihmisten koteihin tehtävät kotikäynnit, mutta Suomessa mallin toimintaa on kehitetty täkäläisiin tarpeisiin sopivammiksi esimerkiksi tarjoamalla mallin mukaista tukea paikallisesti myös tukiasumisyksiköissä. (Ranta 2020, 32.)

3.2 Päihteet salliva tukiasuminen

Suomessa Asunto ensin -mallin mukaisia päihteiden käytön sallivia asumisyksiköitä on useita eri paikkakunnilla (Perälä 2018, 6), joissa niiden asukkaat voivat itse päättää omista tekemisistään tuoden näin ollen asunnottomien itsemääräämisoikeuteen merkittävän muutoksen periaatteellisella ja arjen käytäntöjen tasolla (Saari 2015, 153). 2010-luvulta alkaen maassamme tarjottua tuettua asumista ei ole voitu pitää asuntolaan verrannollisena olevana instituutiona, jossa asukkaiden ja johdon välistä vuorovaikutusta sääntelevät selväpiirteiset käyttäytymistä ohjaavat käsky- ja valtarakenteet. (Saari 2015, 153.)

Asumispalveluiden järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet ja asumispalvelut ovat sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Hyvinvointialue voi itse tuottaa palvelut tai hankkia ne ostopalveluna esimerkiksi asumispalveluita tuottavalta kolmannen sektorin järjestöltä (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29.6.2021/612, 3:12 §). Tukiasumispalve-

luissa asuva henkilö maksaa itse vuokran, ruoan, vaatteet ja lääkkeet. Jokaiselle tehdään henkilökohtainen hoito- ja palvelusuunnitelma, jossa määritellään palvelut suunnitelmallisesti ja määrätietoisesti. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 41.) Asunnottomien tai asumisyksiköissä asuvien kuukausituloja ei ole voitu kartoittaa tarkasti, mutta tulot koostuvat pääasiassa sosiaalisista etuuksista, kuten useimmiten vuokranantajalle suoraan maksettavasta asumistuesta, eläkkeistä (työkyvyttömyyseläke, kansaneläke, vanhuuseläke), työmarkkinatuesta ja toimeentulotuesta (Saari 2015, 195).

Tyypillisesti tukiasumisen tarjoamat palvelut on kohdennettu elämänhallinnan ongelmista kärsiville ihmisille, jotka tarvitsevat paljon ja jatkuvasti palveluja johtuen huomattavasti alentuneesta psyykkisestä ja fyysisestä terveydentilasta sekä sosiaalisesta toimintakyvystä. (Saari 2015, 191–192.) Juho Saari, joka on tutkinut muun muassa huono-osaisuutta ja yksinäisyyttä Suomessa, kuvaakin huono-osaisuuden selvityksessään päihteet sallivaa tukiasumista viimeisenä turvasatamana niille, joille ei löydy muuta asumistapaa ja ovat kaikkein vaikeimmin asutettavia ja hoidettavia (Saari 2015, 192). Toisaalta päihteiden käytön salliviin asumisyksiköihin voi hakeutua tai päätyä myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät halua olla ammattilaisten tai vertaisten kanssa missään tekemisissä, vaan haluavat jatkaa aktiivista päihteiden käyttöä turvallisessa ympäristössä välttääkseen rikollisuutta ja muita vaikeuksia (Granfelt 2013, 222).

Asunto ensin -malli on edellyttänyt asumissosiaalisen työn kehittämistä (Granfelt 2022, 234), joka on suhteellisen uusi sosiaaliohjauksen- ja työn yhteyteen määrittyvä työmuoto (Kostiainen & Laakso 2013, 26–27). Asumissosiaalisen työn tavoitteena on tukea ihmisten arkea sellaisissa tilanteissa, joissa se on tilapäisesti tai pitkäkestoisesti heikentynyt. Asunnottomuustutkija Riitta Granfelt käsitteellistää asumissosiaalista työtä asunnottomien, asunnottomuusuhan alla elävien tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävänä asunnottomuuden vastaisena työnä, joka kohdistuu asumista vaarantaviin taloudellisiin, sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin (Granfelt 2022, 239).

Työn tavoitteena on asunnottomuuden poistaminen, ennalta ehkäisy, asumisen pysyvyyden turvaaminen sekä taloudellisen ja psykososiaalisen hyvinvoinnin vahvistuminen asunnottomilla ja asunnottomuutta kokeneilla. Työtä toteutetaan ammattilaisten, kokemusasiantuntijoiden ja asiakkaiden välisenä vuorovaikutustyönä joko yksilö-, ryhmä- tai yhteisötasolla. Asumissosiaalityötä voidaan myös toteuttaa monialaisena verkostotyönä kohdentuen rakenteellisen asumisen tai palvelujärjestelmän epäkohtien poistamiseen ja kehittämiseen. (Granfelt 2022, 239.) Asumissosiaalityön osaaminen korostuu erityisesti työtä päätoimisesti tekevillä kuntien ja järjestöjen asumisneuvojilla,

Asunto ensin -mallin mukaisesti toimivien asumisyksikköjen työntekijöillä ja tuettua asumista tarjoavien järjestöjen asumisohjaajilla (Granfelt 2022, 237). Päihteet sallivan tukiasumisen riskinä on nähty asiakkaiden perusoikeuksien vaarantuminen, mikäli muiden palveluiden tehtäviä ja asiakkaan arjen tukeminen jää täysin tuetun asumisen vastuulle (Ranta & Perälä 2022, 209).

4 KVALITATIIVISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimusmetodologia

Opinnäytetyöhön metodologiseksi lähtökohdaksi valikoitui laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Siinä pyritään luomaan yhdenlainen tulkinta ja näkökulma todellisuuteen sekä ymmärtämään tutkimuskohdetta. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu kirjoittamisen merkitys prosessinomaisesti sekä aineiston perinpohjainen tunteminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 135, 137.) Tutkimusmenetelmänä se kykenee antamaan vastauksia tutkimustehtävään, sillä tarkoituksena on kuvata realistista ilmiötä ja elämää, eli ammattilaisten kokemuksia.

Tyypillisiä laadullisen tutkimuksen piirteitä ovat esimerkiksi tutkimusaineiston monimuotoisuus, huomion keskittyminen tutkittavien näkemyksiin ja merkityksiin sekä vuorovaikutussuhteinen aineiston kerääminen. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelut ovat tyypillisiä aineistonkeruumenetelmiä, sillä laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on suora kontakti tutkijan ja tutkittavan välillä. Ihmisten kokemukset reaali maailmasta kiinnostavat laadullisessa tutkimuksessa. (Kananen 2014, 18–19.) Laadulliselle tutkimukselle ominaista on myös sen prosessinomaisuus. Tutkimus ei välttämättä etene ennakoitavan lineaarisesti vaihe vaiheelta, vaan tutkimuksen eri vaiheet voivat muotoutua vasta vähitellen tutkimuksen edetessä. Esimerkiksi aineistonkeruuta tai tutkimustehtävää koskevat päätökset voivat jalostua vähitellen tutkimuksen edetessä. Osittain tämän voidaan nähdä johtuvan siitä, että tutkija itse on inhimillinen aineistonkeruuväline, jolloin näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkimusprosessin ohella tutkijan mielessä. (Kiviniemi 2018, Luku 1.4)

Koska tutkitaan ammattilaisten kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä, on opinnäytetyössä kyse myös fenomenologisesta tutkimusperinteestä, jossa tutkitaan kokemuksia. Kokemus käsitteenä voidaan ymmärtää ikään kuin kaksijakoisena. Kokemus on yksilölle subjektiivinen, arvokas sekä ainutkertainen ilmiö. Toisaalta se on myös yhdistävä sekä tunnistettavissa oleva ilmiö, joka osallistuu yleisesti hyväksytyyn ja jaettuun tietoon. (Backman 2018, 27.) Fenomenologinen tutkimus on yksi tapa toteuttaa ihmistutkimusta. Fenomenologiassa ajatellaan ihmisyksilöiden rakentuvan suhteessa maailmaan, jossa he elävät, mutta myös muokkaavan itse tuota maailmaa. Kyseessä on siis vastavuoroinen suhde, jota tarkastellaan aina toimivan yksilön perspektiivistä.

Fenomenologiaan kytkeytyy myös intentionaalisuus, ja fenomenologit kertovatkin ihmisen kokemuksellisen suhteen maailmaan olevan intentionaalinen. Sillä tarkoitetaan, kuinka ihmisille kaikki kokemukset merkitsevät jotain – kokemuksiin kytkeytyy aina ajattelua. (Laine 2018, Luku 1.2.; Toikkanen & Virtanen 2018, 15.)

Fenomenologian ohella laadullisen tutkimuksen taustalla vaikuttavat kielifilosofia sekä hermeneutiikka. Kielifilosofiassa keskitytään kielen ja sen rakentumisen tutkimiseen. Näin pyritään selvittämään kielen olemusta ja ilmiöitä sekä sen osuutta merkitysten rakentumisessa. Hermeneutiikkaa laadullisen tutkimuksen yhtälössä ei tule nähdä automaationa, sillä hermeneutiikka on laaja ja useita eri suuntauksia sisältävä kokonaisuus. Kaikessa laadullisessa tutkimuksessa ei siis ole kyse hermeneutiikasta, mutta hermeneuttista metodologiaa voidaan hyödyntää laadullisen tutkimuksen logiikan etenemisen kuvaamiseen. Hermeneutiikka voidaan ymmärtää taustalla vaikuttavana filosofiana tai tutkimuksen menetelmänä tai molempina ja sillä viitataan tekstien tulkintataitoon, tekstin tulkitsemiseen ja sen ymmärtämiseen. Laadullisen tutkimusprosessin edetessä hermeneuttisesti, on kyseessä kehämäinen ja toisteinen prosessi, jossa sekä kokonaisuus että yksityiskohdat ovat yhtä tärkeitä. Hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärryksen saavuttaminen tutkimushenkilöiden uniikista elämismaailman osasta. Ymmärryksen lisääntyminen nähdään aina oppimisprosessina ja osana tuota kehämäistä prosessia, hermeneuttista kehää. (Puusa & Juuti 2020, Luku 2.3)

4.2 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoitus on kuvailla päihteet sallivan tuetun asumisen yksikön työntekijöiden subjektiivisia kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä. Tutkimuksen tavoitteena oli onnistua tuottamaan kokemuksellista tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä vastaten kysymyksiin siitä, millaisia hyötyjä tai riskejä haittoja vähentävällä päihdetyöllä on, millaiset tavoitteet siihen kuuluu ja ketkä haittoja vähentävästä päihdetyöstä hyötyvät. Tavoitteena on myös lisätä tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä osana päihdetyötä ja antaa perspektiiviä tehtävästä haittoja vähentävästä työstä sosiaali- ja terveystieteen opiskelijoille ja työntekijöille.

Tutkimustehtävä:

1. Millaiseksi ammattilaiset kokevat työssään toteutettavan haittoja vähentävän päihdetyön päihteet sallivan tuetun asumisen yksikössä?

Tutkimustehtävä on valittu aiheen ajankohtaisuuden ja tärkeyden, sekä opinnäytetyön laajuuteen perustuvaan aiheen rajauksen perusteella. Asunto ensin -periaatetta noudattavista päihteet sallivista tukiasunnoista on tullut keskeinen palvelumuoto päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville. Kansainvälisesti vertailtuna Suomea pidetään yhtenä parhaimmista esimerkeistä Asunto ensin -periaatteen onnistuneesta soveltamisesta, sillä talouden laskusuhdanteesta huolimatta asunnottomuutta on saatu vähennettyä. (Perälä 2018, 8.) Tutkija Riikka Perälä on tutkimuksessaan *Asunto ensin? Asunto vain?* (2018) tutkinut päihteet sallivan tuetun asumisen asumisyksiköiden työntekijöiden näkemyksiä palvelumuodosta. Tutkija Vaula Tuomaala on niin ikään tutkinut erään päihteet sallivan asumisyksikön asukkaiden ja siellä työskentelevien työntekijöiden vuorovaikutussuhteita asukastoimijuutta määrittävästä ja työntekijöiden työtä ohjaavasta valinnanvapaudesta tutkimuksessaan *Vapaasti valittua elämää* (2018). Asunto ensin -mallin mukainen työ edellyttää sen työntekijöiltä laaja-alaista osaamista haastavassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa tehtävältä työltä (Pleace 2016, 41) ja edellä mainittu huomioon ottaen oli perusteltua tutkia ammattilaisten kokemuksia työstä ja siten saada arvokasta uutta tietoa tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti.

Opinnäytetyön tavoitteet tekijöiden ammatillisen kehittymisen kannalta liittyvät sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseihin. Opinnäytetyöhön vahvasti liittyvät kompetenssit ovat sosiaalialan eettisen osaamisen, kriittisen ja osallisuutta edistävän yhteyskuntaosaamisen sekä tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kompetenssit. Nämä ovat kolme kuudesta sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseista (SOAMK 2023.)

Eettisen osaamisen kompetenssiin kuuluu esimerkiksi yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen, sekä arvostiriitoja sisältävissä tilanteissa toimiminen eettisesti perustellusti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla (SOAMK 2023). Haittoja vähentävän päihdetyön voidaan nähdä sisältävän tällaista arvostiriitaa, koska sen ensisijaisena tavoitteena ei ole päihteettömyys, vaikka tällainen tavoite perinteisesti ohjaa päihdetyötä. Haittoja vähentävä päihdetyö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa mahdollistamalla tarvittavat palvelut sellaisille päihteidenkäyttäjille, jotka eivät

tavoittele päihteettömyyttä, eivätkä halua tai pysty lopettamaan päihteidenkäyttöä palveluiden käytön ajaksi.

Kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen sisältää asiakkaiden, asiakasryhmien ja yhteisöjen osallisuuden mahdollisuuksien edistämisen sekä yhteiskunnallisen rakenteellisen vaikuttamistyön (SOAMK 2023). Haittoja vähentävä päihdetyö tukee asiakkaiden yhteiskunnallista osallisuutta päihdeongelmasta huolimatta, sekä asiakkaan osallisuutta häntä koskevien palveluiden järjestelmässä ottamalla huomioon asiakkaan mielipiteen siitä, ettei päihteettömyys ole hänelle välttämättä ensisijainen tavoite.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä. Tämä tavoite liittyy sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseista tutkimukselliseen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kompetenssiin, erityisesti siihen sisältyvän hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävän tiedon tuottamisen ja analysoinnin osalta. Kompetenssiin kuuluu myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyössä toiminen kestävän kehityksen ja tutkimuseettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti. (SOAMK 2023.) Opinnäytetyössä noudatettiin näitä periaatteita ja ohjeita.

4.3 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston kerääminen

Tutkimukseen osallistuivat, eli tutkimuksen kohderyhmä, oli yhteistyökumppanin kahden tuetun asumisen yksikön työntekijät, sekä työntekijät, jotka ovat jo irtaantuneet kyseisistä tuetun asumisen yksiköistä, mutta joilla on vankka ja pitkäaikainen kokemus kyseisessä työssä toimimisesta. Kyseiset tuetun asumisen yksiköt tarjoavat päihteet sallivaa tukiasumista. Tutkittavana oli ammattilaisten kokemukset haittoja vähentävästä päihdetyöstä, joten näissä asumispalveluissa toimivat ammattilaiset pystyivät kokemustiedollaan tuottamaan tarkoituksenmukaista aineistoa tutkimukseen. Olenaista onkin haastatella tutkimusaineistoa varten sellaisia henkilöitä, joilla uskotaan olevan tarvittavaa tietoa tai kokemusta tutkittavasta aiheesta (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 30).

Haastattelut toteutettiin yhteistyökumppanin tiloissa, jotta ulkopuolisilta häiriötekijöiltä vältyttäisiin. Haastattelujen kesto vaihteli noin puolesta tunnista reiluun tuntiin. Haastattelutilanteet olivat luonteeltaan keskustelevia, jolloin keskustelua tapahtui sekä haastateltavien välillä, että haastateltavien ja haastattelijoiden välillä. Haastatteluista kaksi nauhoitettiin ja yhdestä tehtiin kirjallisia muistiinpa-

noja. Haastateltavia ammattilaisia oli yhteensä viisi, ja haastatteluista yksi toteutettiin yksilöhaastatteluna ja kaksi parihaastatteluna. Haastattelut nauhoitettiin kolmella puhelimella, koska Hirsjärven ja Hurmeen (2022, luku 5.3) mukaan yksi mikrofoni ei välttämättä riitä ryhmähaastattelun tallentamiseen. Useamman puhelimen käytöllä, niiden sijoittelulla ja tallenteen testaamisella ennen varsinaista haastattelua varmistettiin kaikkien haastateltavien äänen kuulumisen, koska riskinä on, että mikrofonit ovat liian kaukana haastateltavista (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 5.3). Tallennettua aineistoa säilytettiin Microsoftin OneDrive -pilvitalennuspalvelussa salasanalla suojattuna. Ennen lopullista raportointia aineisto litteroitiin tutkimuksen laadun varmistamiseksi. Litterointi tehtiin sekä Microsoft Wordin sanelimen avulla, että käsin. Nauhoitetuista haastatteluista saatiin litteroitua tekstiä noin 48 sivua, ja nauhoittamattoman haastattelun muistiinpanoista tehtiin noin kolmen ja puolen sivun mittainen yhteenveto.

Laadullisen tutkimuksen aineiston keruuseen on useita vaihtoehtoja, joita voidaan käyttää yksittäin tai yhdistellen tutkimustehtävästä ja -resursseista riippuen. Laadulliseen tutkimukseen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, haastattelu, kysely ja erilaisista dokumenteista kerätty tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 113–114.)

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelua käytetään paljon laadullisissa tutkimuksissa ja se toimii välimuotona strukturoidummalle lomakehaastattelulle sekä avoimelle haastattelulle. Se sopi opinnäytetyön tutkimukseen, sillä se korostaa työntekijöiden subjektiivisia kokemuksia sekä antaa mahdollisuuden olla aktiivinen osapuoli tutkimuksen toteuttamisessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 205,208–209.) Tutkimuksessa pyritään haastattelun avulla tuomaan esille henkilöiden näkökulmia ja kokemuksia tutkimusaiheeseen liittyen ja näin ollen lisäämään ymmärrystä tutkimuksen aiheesta (Kylmä & Juvakka 2007, 28).

Tutkimus, jossa on käytetty teemahaastattelua ei poikkea muun tehtävän tutkimuksen tekemisestä. Tärkeää on, että tutkimus ylipäänsä kulkee loogista linjaa, ja tutkimuksen eri osat keskustelevat keskenään. (Eskola, Jari 2007, 36–37.) Haastatteluteemoja pohdittaessa hyödynnettiin operatiivisia. Operatiivisuus käsitteenä on tutumpi määrällisestä tutkimuksesta mutta hyödynnettävissä myös laadulliseen tutkimukseen. Sillä tarkoitetaan teoreettisen käsitteen muuttamista tutkittavaan muotoon (Eskola, Jari 2007, 38.) Opinnäytetyön tutkimuksen tapauksessa se tarkoittaa sitä, että koostetusta teoretisestä nostettiin keskeiset käsitteet, joita käytettiin teemahaastatteluiden teemoina ja joiden pohjalta haastattelukysymykset tehtiin.

Taulukko 1 Teemahaastattelun teemat.

Teemat	Alateemat	Esimerkkikysymykset
Haittoja vähentävä päihdetyö	Haittojen vähentäminen Päihdekuntoutus Päihdetyö Hyvinvointi	<ul style="list-style-type: none"> - Ketkä hyötyvät haittoja vähentävästä päihdetyöstä? - Millaisia työmenetelmiä haittoja vähentävään päihdetyöhön kuuluu? - Millaisia tavoitteita ja päämääriä haittoja vähentävällä päihdetyöllä on? Miten ne toteutuvat? - Millaisia vaikutuksia haittoja vähentävällä päihdetyöllä on asiakkaan fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin? - Millaisia vaikutuksia haittoja vähentävällä päihdetyöllä on asiakkaan sosiaaliseen hyvinvointiin? - Millaisia päihdekuntoutuksen elementtejä haittoja vähentävään päihdetyöhön liittyy? - Millaisia riskejä haittoja vähentävään päihdetyöhön liittyy ja kehen tai mihin ne kohdistuvat?
Asunto ensin -periaate	Asunnottomuus Oikeus asuntoon Päihderiippuvaiset	<ul style="list-style-type: none"> - Ketkä hyötyvät asunto ensin periaatteesta? - Millaisin toimenpitein Asunto ensin -periaate vastaa asunnottomuuden ongelmaan? - Miten päihderiippuvaisten tarpeet huomioidaan Asunto ensin -periaatteessa? - Miten Asunto ensin -periaate pyrkii vastaamaan jokaisen oikeuteen asuntoon?
Päihteet salliva tukiasuminen	Tuettu asuminen Arjen tuki	<ul style="list-style-type: none"> - Millaista arjen tukea päihteet salliva tukiasuminen tarjoaa asiakkaalle?

	<p>Itsemääräämisoikeus</p> <p>Turvallisuus</p> <p>Asumissosiaalinen työ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Miten päihteet salliva tukiasuminen tukee asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumista? - Millaisia vaikutuksia päihteet sallivalla tukiasumisella on asiakkaan turvallisuuteen? - Millaisia vaikutuksia päihteet sallivalla tukiasumisella on asiakkaan hyvinvointiin? - Millaisia vaikutuksia päihteet sallivalla tukiasumisella on yhteisön hyvinvointiin? - Millaisia vaikutuksia päihteet sallivalla tukiasumisella on yhteiskunnan hyvinvointiin? - Millaisia tavoitteita ja päämääriä päihteet sallivassa tukiasumisessa on? - Mitä riskejä päihteet sallivaan tukiasumiseen voi liittyä ja kehen tai mihin riskit kohdistuvat?
--	---	--

Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa ryhmähaastatteluina, mutta kahden haastateltavan pois jäämisen vuoksi ne toteutettiin yksilö- ja parihaastatteluina, kuitenkin ryhmähaastattelun periaatteita noudattaen. Ryhmähaastattelu voidaan nähdä tavoitteeltaan vapaamuotoisena keskusteluna. Haastateltavat tekevät huomioita ja esittävät kommentteja spontaanisti sekä tuottavat tietoa. Haastattelija puhuu haastateltavalle ryhmälle yhteisesti, ja esittää välillä kysymyksiä yksittäisille haastateltaville. (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 5.3). Ryhmähaastattelun keskusteleva luonne sopii teemahaastattelun menetelmään, koska teemahaastattelussa haastateltavaa kannustetaan kertomaan valitusta aiheesta melko vapaasti, ja se on haastattelumenetelmänä hyvin joustava ja vapaamuotoinen (Puusa 2020 a, Haastattelun lajeista). Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2022, luku 5.3) haastattelijan tehtäväksi katsotaan muun muassa valituista teemoista keskustelun varmistaminen.

Ryhmähaastattelussa haastattelijan vastuulla on huolehtia, että kaikki haastateltavat pääsevät osallistumaan keskusteluun. Ryhmädynamiikan myötä ongelmaksi voi kuitenkin syntyä yhden tai useamman haastateltavan dominointi ryhmässä. Helpottaakseen tilannetta haastatteliija voi pyytää muilta haastateltavilta kommentteja. Haastattelun ohjailu voi helpottua, jos haastatteliijoita on kaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 5.3). Haastattelun ohjailuun voiksi haastatteluiden toteutukseen osallistuvat kaikki opinnäytetyön tekijät. Tällöin kaksi tekijää pystyi keskittymään haastattelemaan, ja kolmas tekemään muistiinpanoja. Kaikkien haastateltavien keskusteluun osallistumisen mahdollisuuden varmistamiseksi, haastattelut päätettiin toteuttaa korkeintaan 2–3 hengen ryhmissä.

Verrattaessa yksilöhaastatteluihin, ryhmähaastattelussa on joitain etuja. Sen avulla voidaan säästää aikaa, kun tietoa saadaan useammalta haastateltavalta kerralla, eli nopeammin kuin haastateltaessa jokainen yksilöhaastattelulla. (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 5.3). Tämä oli opinnäytetyön kannalta oleellinen seikka, sillä aikataulu tutkimuksen tekemiseen oli tiukka. Hanna Vilkan (2021, Tutkimushaastattelu aineistona) mukaan ryhmähaastattelua voidaan kokeilla tutkimusaineiston keräämisessä silloin, kun tavoitellaan keskustelun luomista. Ryhmähaastattelun toivottiin herättävän runsaampaa ja monipuolisempaa keskustelua, kuin yksilöhaastattelussa olisi herännyt. Menetelmänä ryhmähaastattelu sopii haastateltavien sosiaalisen ympäristön tutkimiseen (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 5.3), ja tutkimuksen haastateltavien työpaikka voidaan nähdä heidän sosiaalisena ympäristönään. Haittana nähdään esimerkiksi riski siitä, että kaikki haastatteluun kutsutut eivät saavu paikalle (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 5.3). Tutkimusta suunniteltaessa tähän oli varauduttu kutsumalla haastatteluun useita ihmisiä, jolloin yhden tai kahden haastateltavan poissaolo ei haittaa tai estä tutkimuksen tekoa. Haastateltavien poisjäämisen riski on joka tapauksessa olemassa, kun tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Lopulta haastatteluista jäi pois kaksi henkilöä.

4.4 Aineiston analysointi

Tutkimusaineiston analysoinnin tavoitteena oli luoda sellainen aineistokokonaisuus, että siitä voidaan tehdä perusteltu ja rikas tulkinta sekä johtopäätöksiä. Analyysia tehtäessä pyrittiin totuudenmukaisuuteen, uskottavaan tulkintaan sekä tehtyjen ratkaisujen perusteluun. Prosessin eri vaiheista pyrittiin kokoamaan selkeä ja ymmärrettävä sanallinen kuvaus. (kts. Puusa 2020 b, Analyysin tavoite.) Totuudenmukaisuuden varmistamiseksi nauhoittamatonta haastattelua analysoitiin eri

tavalla kuin nauhoitettuja haastatteluita, esimerkiksi jättämällä sitaatit pois raportista nauhoittamattoman haastattelun osalta. Kirjallisia muistiinpanoja analysoidessa todettiin joitain haasteita esimerkiksi omaan muistiin luottamisen ongelmallisuuteen liittyen.

Aineistoa voidaan analysoida aineistolähtöisestä, teoriasidonnaisesta tai teorialähtöisestä näkökulmasta. Analysointi voidaan aloittaa aineistolähtöisestä näkökulmasta, ja analysointia ohjaava ajatus nostetaan analyysin edetessä teoreettisesta viitekehyksestä. (Puusa 2020 b, Aineistoanalyysin lähestymistavat.) Opinnäytetyön tutkimukseen valittiin aineistolähtöinen lähestymistapa, koska tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa ja tarkoituksena on antaa ääni ammattilaisten kokemuksille. Kokemuksia tutkittaessa oleellinen tieto tulee luonnollisesti esille aineistossa, tutkittavien vastauksissa. Analysointivaiheessa aineistolähtöisen lähestymistavan valinta tarkoitti sitä, että analysointi aloitettiin aineiston tarkastelulla ja vasta lopuksi tarkasteltiin sen yhteyttä tietoperustaan.

Sisältöä voidaan analysoida usealla eri tavalla. Näitä analyysitapoja ovat esimerkiksi laskeminen, asteikointi, teemoittelu, yhteyksien tarkastelu, kehityskulun tarkastelu sekä metaforien käyttö. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 172–179.) Teemahaastattelulla saatua aineistoa voidaan analysoida niin kvantitatiivisesti kuin kvalitatiivisesti (Hirsjärvi & Hurme 2010, 180). Yleensä teemahaastattelulla saatua aineistoa on paljon, minkä vuoksi analyysivaihe voi olla mielenkiintoisen lisäksi myös tuskallinen ja työläs prosessi. Tutkija voi joko kirjoittaa nauhamateriaalin tekstiksi tai olla kirjoittamatta, jolloin hänen on tehtävä päätelmiä suoraan nauhoista (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138–139). Dosentti Jari Eskola toteaa teemahaastattelusta kertovassa artikkelissaan että ”aineistosta on siis itse nostettava esiin keskeiset asiat, eikä odotettava, että sieltä itsestään nousisi jotain” (Eskola, Jari 2007, 43). Keskeisten asioiden esille nostaminen runsaasta aineistosta on siis tutkijalle aktiivinen prosessi.

Opinnäytetyön tutkimuksen aineiston analysointitavaksi valikoitui teemoittelu. Teemoittelu laadullisen tutkimuksen analysointitapana tarkoittaa sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan niitä aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle tai mikäli haastateltavia on yksi, niin tälle. Mahdollisesti ne nousevat teemahaastattelun teemoista, mutta analyysivaiheessa voi nousta esille myös uusia teemoja. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 173.) Kirsi Juhilan (2024) mukaan teemahaastattelun teemat ja aineiston teemoittelu eivät kuitenkaan ole sama asia. Mikäli analyysi jäsennetään haastattelun pääteemojen mukaan, vaarana on, ettei aineistolle anneta tarpeeksi tilaa, ja ennakkojäsennys ohjaa analyysiä. Teemat ovat asioista, jotka toistuvat aineistossa, ja nämä

aineistosta nousevat teemat saattavat olla erilaisia, kuin haastattelurungon teemat. Tutkimusraportissa voidaan esittää sitaatteja aineistosta teemoittelun havainnollistamiseksi.

Opinnäytetyön tutkimuksen analysoinnissa teemoittelua ei tehty haastattelurungon teemojen mukaisesti, koska tilan antaminen haastatteluaineistolle ja siitä nouseville teemoille on myös aineistolähtöisen analysointitavan kannalta järkevää. Useat aineistosta nousseet teemat koskettavat useampaa haastattelurungon teemaa, jolloin niitä on selkeämpää käsitellä haastattelurungon teemoista erillään turhan toiston välttämiseksi. Aineiston teemoittelu eteni vaiheittain. Ensimmäiseksi haastattelujen litteroitu aineisto luettiin huolellisesti läpi. Seuraavaksi etsittiin aiheita ja ilmaisuja, jotka toistuivat aineistossa. Huomiotta jätettiin sellaiset aiheet, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseen. Apuna käytettiin taulukoita, joihin koottiin aineistossa toistuvia ja korostuvia aiheita, sekä sitaatteja näistä aiheista. Nämä aiheet yhdisteltiin teemoiksi. Teemojen yhdistelyä jatkettiin, kunnes ne muodostivat tiivistetyn mutta kattavan kokonaisuuden tutkimuskysymykseen vastavista aineiston teemoista.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa validius koskee tutkimuksen kohteena olevan ilmiön eheyttä, jolloin tutkimuksen tulokset pitäytyvät ilmiön luonteessa (Aaltio & Puusa 2020, Laadullisen tutkimuksen luotettavuus). Tällöin siis tutkimuksen tulokset vastaavat sen kohteena olevaa ilmiötä koskeviin tutkimuskysymyksiin, kun ilmiö on hyvin kuvattu ja määritelty. Toisaalta tutkimus voi lisätä ymmärrystä kyseisestä ilmiöstä sekä tarkentaa ja tehdä sen luonnetta näkyväksi (Aaltio & Puusa 2020, Laadullisen tutkimuksen luotettavuus). Tutkimuksen tavoitteet ja tarkoituksen huomioon ottaen, tämä on oleellinen tieto tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa.

Validiuden lisäksi tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan usein myös reliabeliuden käsitteen kautta. Kun kahdesta mittauksesta saadaan samalainen tulos, reliabelius lisääntyy. Tämä tarkoittaa sitä, että samaan tulokseen päädytään, kun samaa kohdetta tutkitaan kahdesti tai käytetään kahta rinnakkaista tutkimusmenetelmää. Samoin kahden arvioijan päädyttyä samaan tulokseen reliabelius lisääntyy. On kuitenkin mahdotonta olettaa saatavaksi täysin samanlaisia tuloksia, kun käytetään kahden eri tutkijan havaintoja, tai kohdetta tutkitaan kahdella eri menetelmällä. Tämä johtuu ihmisen käyttäytymisen kontekstisidonnaisuudesta. (Aaltio & Puusa 2020, Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida kuitenkin tutkimuksen siirrettävyyden näkökulmasta. Tämä on pohdintaa siitä, voisivatko saadut tutkimustulokset olla mahdollisia toisessa tutkimusympäristössä ja voitaisiinko aihetta tutkia siellä uudelleen. Luotettavuuden arvioitiin vaikuttaa se, miten selkeästi, havainnollisesti ja yksityiskohtaisesti tutkija kertoo tutkimuksen eri vaiheista. (Aaltio & Puusa 2020, Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.) Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään kuvaamalla tutkimuksen eri vaiheita mahdollisimman selkeästi niin, että myös tutkimuksen siirrettävyyden arviointi on mahdollista.

Haastatteluaineiston luotettavuuden osalta aineiston laatu on tärkeässä roolissa. Laatua, ja sen kautta luotettavuutta, heikentää esimerkiksi se, jos haastateltavista vain osaa on haastateltu, tallenteet ovat huonolaatuisia, litterointi ei ole johdonmukaisesti samanlaisia alussa ja lopussa tai aineiston luokittelu on sattumanvaraista. (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 8.2.) Aineiston laadusta huolehdittiin testaamalla tallentamisen laatua etukäteen, noudattamalla litteroinnissa johdonmukaisuutta sekä perustelemalla aineiston luokittelua.

4.6 Tutkimukset eettisyys

Tutkimuksen kaikissa vaiheissa joudutaan eettisten kysymysten eteen, kun on kyse ihmistieteisiin liittyvästä tutkimuksesta (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 2.3). Näin ollen tutkimuksen eettisyyttä voidaan tarkastella vaiheittain. Tutkimuksen eettisyyden tarkastelu voidaan tehdä vaiheittain esimerkiksi seuraavia asioita tarkastelemalla: tarkoitus, suunnittelu, haastattelutilanne, litterointi, analyysi, todentaminen, raportointi (Kvale 1996, 111).

Kun tutkimuksen tarkoitusta tarkastellaan eettisesti, huomio keskittyy pohdintaan siitä, miten tutkittavana oleva inhimillinen tilanne paranee tutkimuksen myötä. Suunnittelun eettisellä sisällöllä tarkoitetaan tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden suostumuksen saamista, luottamuksellisuuden takaamista sekä harkintaa tutkimuksen koehenkilöille mahdollisesti aiheutuvista seurauksista. (Kvale 1996, 111.) Tutkimuksen tarkoitus on koota yhteen ammattilaisten kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä, sekä kuvata siinä jo vakiintuneita käytänteitä ja tavoitteita, ja lisätä tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä osana päihdetyötä. Tutkimus parantaa tutkittavana olevaa inhimillistä tietoa tuomalla työntekijöiden äänen esiin sekä lisäämällä haittoja vähentävään päihdetyöhön liittyvää tietoutta. Tutkimuksen eettisyys huomioitiin suojaamalla tutkimukseen osallistuvien

henkilöllisyys mahdollisimman hyvin, jolloin heille ei koituisi tutkimuksesta seurauksia. Ketään ei myöskään pakotettu osallistumaan tutkimukseen.

Haastattelutilanteen eettisyyteen sisältyy muun muassa huomiointi siitä, mitä se voi aiheuttaa haastateltaville, esimerkiksi stressiä. Haastattelun litteroinnin eettisyys liittyy luottamuksellisuuteen ja haastateltavien suullisten lausumien uskolliseen litterointiin. (Kvale 1996, 111.) Haastattelutilannetta suunniteltaessa pohdittiin esimerkiksi ryhmähaastattelun mahdollisuutta, jolloin kaikki haastateltavat olisi haastateltu kerralla. Tämä vaihtoehto suljettiin pois muun muassa siitä syystä, että isommassa ryhmässä joku haastateltavista voisi kokea ryhmähaastattelun ja oman puheenvuoron löytämisen vaikeaksi, tai kokea sen aiheuttavan painetta rehellisten vastausten antamiseen. Haastattelun purkamisen vaiheessa aineistoa käsiteltiin luotettavasti, ja haastateltavien vastaukset litteroitiin sanatarkasti merkitysten vääristymien syntymisen estämiseksi.

Kvalen (1996,111) mukaan tutkimuksen analysoinnin vaiheessa otetaan huomioon kysymykset siitä, miten syvällisesti ja kriittisesti koehenkilöiden vastaukset voidaan analysoida, ja pääsevätkö koehenkilöt sanomaan, miten heidän vastauksiaan on tulkittu. Todentamisen eettisyydellä hän tarkoittaa mahdollisimman varman ja todennetun tiedon esittämistä. Haastattelut toteutettiin vain yhden kerran, joten saadut vastaukset analysoitiin juuri sellaisina kuin koehenkilöt ne tutkimuksessa esittivät. Nauhoittamattomasta haastattelusta tehdyt muistiinpanot tarkistutettiin haastateltavilla asiavirheiden välttämiseksi. Koska haastateltavat eivät päässeet kommentoimaan heidän vastauksistaan tehtyjä tulkintoja, oli tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei vastauksia analysoitu liian syvällisesti tai kriittisesti, vaikka jonkinlaisia päätelmiä niistä tehtiinkin. Todentamisen eettisyys pyrittiin varmistamaan valikoimalla tutkimuksen tietolähteet kriittisesti niiden laatuun perustuen. Tutkimuksen eettisen tarkastelun viimeisessä vaiheessa, raportoinnissa, tulee ottaa huomioon luottamuksellisuus, ja julkaistun raportin mahdolliset seuraukset haastateltaville sekä heitä koskeville ryhmille ja instituutioille (Kvale 1996, 111). Myös nämä asiat huomioitiin raporttia kirjoittaessa.

Tutkimuksen eettisyyttä voidaan tarkastella myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön kautta. Käytännön perusperiaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus sekä vastuunkanto. Luotettavuudella tarkoitetaan tieteellisen toiminnan laadun varmistamista suunnittelussa, menetelmissä, analyseissa sekä voimavarojen käytössä. Rehellisyys tarkoittaa tieteellisen toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia sekä sen avointa, oikeudenmukaista, puolueetonta raportointia ja viestintä yksityiskohtia salaamatta. Arvostukseen kuuluu kolle-

goille, tieteellisen toiminnan osapuolille, yhteiskunnalle, ekosysteemeille, ympäristölle ja kulttuuri-perinnölle osoitettava niiden ansaitsema arvostus. Vastuunkantoon sisältyy vastuun ottaminen koko tieteellisen toiminnan elinkaaresta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11–12.) Näitä ohjeita noudatettiin tutkimuksen ajan pysähtymällä pohtimaan työn jokaista vaihetta näistä näkökulmista.

5 TULOKSET

5.1 Työn tavoitteet ja päämäärät

Ammattilaiset toivat haastattelussa esille selkeästi työn tavoitteita ja päämääriä. Yhtenä työn tavoitteena haastatteluissa korostui asunnottomuuden vähentäminen, koskien niin yksilöä kuin koko yhteiskuntaa. Haastateltavat kuvasivat asunnottomuutta erityisesti yksilön näkökulmasta kestäättömänä tilanteena, päivittäisenä selviytymisenä ja voimavaroja voimakkaasti kuluttavana. Erityisesti perustarpeiden täyttäminen, kuten riittävä ravinto, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, nähtiin haastavana asunnottomilla ihmisillä.

Asunnottomuutta kuvattiin tilanteeksi, jossa ihmisen on lähes mahdotonta kuntoutua esimerkiksi päihderiippuvuudesta, ja päihteiden liikakäyttö liitettiin asunnottomien selviytymismekanismeihin. Asunnottomuus liitettiin turvattomuuteen, ja asunnon saaminen sekä turvallisuuteen että koettuun turvallisuuden tunteeseen. Haastateltavat kertoivat asunnottomuuden taustalla olevan moninaisia syitä. Myös asunnottomille tarkoitettujen palveluiden koettiin olevan riittämättömiä.

”- - eihän ihmisellä ole mitään mahdollisuuksia jos ei ole asuntoa, tehdä yhtään mitään muuta kuin selviytyä, ja ei kukaan pystys tekemään sitä selviytymistä selvin päin tuolla kaduilla.” (Puhuja 3.)

”- -, hätämajoitus siinä on kahdeksan vai kymmenen paikkaa, asunnottomia kuitenkin toista sataa.” (Puhuja 1.)

Asunnon hankkimisen ja säilyttämisen tukemisen kautta työssä pyritään vastaamaan jokaisen oikeuteen asuntoon. Ihmisen oikeutta asuntoon käsitettiin Asunto ensin -periaatteen mukaisesti siitä näkökulmasta, että aktiivinen päihdeongelma ja siitä aiheutuvien ongelmien ei tulisi olla este asumiselle ja asunnon saamiselle. Vastauksissa korostui käytäntö, jossa asiakkaalle hankitaan ensin asunto, ja sen jälkeen keskitytään muihin ongelmiin, kuten päihdeongelmaan. Omassa vuokra-asunnossa asumiseen liitettiin myös ihmisen oikeus elää kodissaan oman näköistänsä elämää. Asiakkaan asumisen turvaaminen, mahdollisten asumista vaarantavien asioiden puheeksi ottaminen sekä tarvittaessa niissä tukeminen nähtiin tärkeinä toimina asiakkaan asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi.

”- - ei ole se päihteidenkäyttö ja siitä aiheutuvat ongelmat esteenä asumisen saamiselle. Ensin katsotaan se asunto ja ongelmia vasta sitten - -.” (Puhuja 1.)

”- - oma vuokra-asunto, saa siellä elää kuin omassa kotonaan - -.” (Puhuja 1.)

Työn tavoitteena ja päämääränä on inhimillisten asuinolojen turvaamisen lisäksi asiakkaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen ja mahdollisuus kuntoutumiseen. Palvelussa voidaan vastata asiakkaiden palvelutarpeisiin ja turvata välttämättömien tarpeiden hoitaminen. Jotkut haastateltavat kertoivat, että päihderiippuvaisilla asunnottomilla on riski joutua palveluiden ulkopuolelle tai heille sopimattomiin palveluihin aktiivisen päihteidenkäytön käytön vuoksi, vaikka asiakkaalla olisi tarve ja oikeus hänelle kuuluviin palveluihin. Päihteet sallivassa tuetussa asumisessa päihteettömyyden vaatimusta ei ole, joten asiakas saa tarvitsemaansa tukea myös päihtyneenä. Useat haastateltavat nimesivät työn realistiseksi tavoitteeksi myös asiakkaiden nykyisen toimintakyvyn ylläpitämisen.

”- - yksilön näkökulmasta päihteitä käyttävä ihminen jää ilman palveluita helposti. Vaikka ne päihteet olisivat siinä päivittäin pelissä, niin silti palvelut on saatava.” (Puhuja 3.)

”- - että se kaikilla näillä tukitoimilla ja muilla saa sen kämpän pidettyä, niin se ihminen voi oikeasti ruveta miettimään jotain muuta.” (Puhuja 2.)

Haastateltavat kertoivat haittoja vähentävän päihdetyön hyödyn vaikuttavan yksilöä laajempaan kokonaisuuteen, joka kattaa myös yhteiskunnan. Julkisten tilojen, kuten keskustan alueen koettiin olevan rauhallisempi ja häiriökäyttäytymistä vähemmän, kun päihderiippuvaisille asiakkaille oli saatavilla haittoja vähentävän päihdetyön palveluita kuten päihteet salliva tuettu asuminen. Haastateltavien mukaan yhteiskunnan koettiin hyötyvän päihteet sallivasta tuetusta asumisesta, esimerkiksi terveydenhuollon, vankeinhoidon ja poliisin kuormituksen nähtiin keventyvän. Vastaavasti haastateltavat myös kokivat näiden tahojen kuormittuvan, mikäli asiakkaiden tarvitsemaa haittoja vähentävää palvelua ei olisi saatavilla.

”Koko yhteiskuntahan siitä hyötyy.” (Puhuja 2.)

”Nii terveydenhuolto, poliisi, vankeinhoitolaitos - -.” (Puhuja 2.)

Ammattilaisten kertomasta selkeytyi hyvin heidän työssään tuntemia tavoitteita ja päämääriä, niin yksilöä kuin yhteiskuntaakin ajatellen. Haastatteluissa korostui ammattilaisten asiakaslähtöinen työote ja päämäärä asiakkaiden inhimillisen elämän turvaamiseen. Haastatteluista välittyi ammattilaisten kokemus siitä, että työ on merkityksellistä niin asiakkaille ja heidän elämäntarinalleen, kuin yhteiskunnallisestikin.

5.2 Turvallisuus ja riskit

Haastateltavien mukaan asunnon saaminen sekä perustarpeiden ja perusturvallisuuden täyttyminen parantaa asiakkaiden turvallisuutta ja vähentää väkivallan kokemista ja sen käyttöä. Turvallisuuden tunnetta nostattaa perustavanlaatuisesti, kun asiakkaan voimavarat ja keskittymiskyky eivät kulu vain päivittäiseen selviytymiseen.

Eräs haastateltava vertasi tuetun asumisen tuomaa turvallisuuden tunnetta asunnottomana koettavaan turvattomuuteen. Haastateltu nimesi asiakkaan turvallisuuden tunnetta kohentaviksi asioiksi oman asunnon, ravinnon saamisen ja muut perustarpeet sekä käytettävissä olevat turvapalvelut ja paloturvallisuuden toteuttamisen. Päähteet sallivan tuetun asumisen siis koettiin haastateltavien toimesta kohentavan asiakkaan turvallisuuden tunnetta, joskin päihteiden käytöstä johtuvana riskinä nähtiin somaattisten sairauksien lisääntyminen.

”- jos vertaa siihen, että moni olisi varmaan asunnoton, niin siihen nähden aika paljon turvallisempi. On oma koti, katto päin päällä ja jonkin verran ruokaa, perustarpeet. Tietysti nuo kaikki turvapalvelut, - -, turvallisuudesta huolehditaan.” (Puhuja 1.)

”- samat riskit ovat olemassa kuin muussakin päihdetyössä. Tässä ei ole kiellettyä se päihteiden käyttö, sitten lisää näitä somaattisia sairauksia - -.” (Puhuja 1.)

Työn riskeistä kysyttäessä haastateltavat nostivat esiin väkivallan teeman. Haastateltavat kertoivat kohtaavansa usein ennakoajatuksia siitä, että työ on vaarallista ja siinä kohdataan asiakasväkivaltaa. Huolta aiheesta oli ajan saatossa noussut esimerkiksi naapuruston ja opiskelijoiden suunnalta, jotka ovat suorittaneet työharjoittelua kyseisessä tuetun asumisen yksikössä. Tällöin opiskelijoiden kanssa käytiin keskustelua esimerkiksi vartijoista sekä voimankäytöstä. Puolet haastatelta-

vista kertoivat, etteivät olleet kokeneet väkivallan pelkoa työssään asiakkaiden toimesta. Haastatellut kuvaavat molemmin puolista kunnioitusta asiakastyössä väkivaltaa ehkäisevänä tekijänä. Haastateltavat toivat ilmi, että väkivaltatapaukset liittyivät yleensä asiakkaiden keskinäisiin välien selvittelyihin.

”En ole ikinä tarvinnut pelätä meillä työpaikalla. Se arvostus on kyllä työntekijää kohtaan.”
(Puhuja 3.)

Toisaalta haastateltavat tunnistavat myös hyvin väkivallan riskitekijät ja toimivat ennakkoivasti välttääkseen väkivaltaisten tilanteiden syntymisen ja eskaloitumisen. Esimerkiksi kotikäynnille asiakkaan asuntoon ei mennä, mikäli huomataan että asiakas on voimakkaasti päihtynyt, vaan siirretään tapaaminen toiseen hetkeen, jotta yhteinen työskentely onnistuu paremmin ja turvallisemmin. Myös työntekijöille tuntemattomat, tuetun asumisen asiakkaiden vieraat, voivat aiheuttaa riskin.

”- - jos ihminen on sekaisin jossakin asunnossa ja siellä pitäisi käydä, niin ei mene. Sanoo että: ok moi minä tässä, tulin käymään, mutta minä tulen huomenna uudestaan.”
(Puhuja 2.)

”Ne vieraat voi aiheuttaa, jotka ei tunne meitä, riskin.” (Puhuja 3.)

Jotkut haastateltavat kertoivat päihteet sallivan palveluasumisen puuttumisen olevan palvelujärjestelmässä rakenteellinen riski, jonka haitat kohdistuvat asiakkaisiin. Tällöin asiakas voi sijoittua lähikäyttökohtaisesti hänelle sopimattomaan palveluun, sillä asiakkaan tarpeita vastaavaa palvelua ei ole saatavilla palvelujärjestelmässä tai tarjolla olevan palvelun resurssit ovat liian niukat asiakkaan tuen tarpeisiin.

Haastateltava kertoo esimerkiksi tyypillisestä tilanteesta, joissa asiakkaan asuminen palveluasumisessa ei ole onnistunut päihteidenkäytön vuoksi. Tällöin kyseinen asiakas on siirtynyt kevyemmän tuen piiriin tuettuun asumiseen, vaikka esimerkiksi fyysisen kuntonsa vuoksi tarvitsisi palveluasumisen tukea. Tässä tilanteessa jää riski, ettei asiakas saa tarpeidensa mukaista tukea, mikä voi huonoimmassa skenaariossa heikentää asiakkaan hyvinvointia, toimintakykyä ja elämänlaatua.

”Ihmisillä kun se kunto huononee niin ei ole sitä jatkopaikkaa - -. (Puhuja 2.)

” - - kun meillä ei ole sitä päihteet sallivaa palveluasumista, ihmisiä sijoitetaan sitten noihin tuki asuntoihin ja ihminen ehkä tarvitsisi sitä palveluasumista - -.” (Puhuja 3.)

Ammattilaisten haastatteluista kuvastui useita tärkeitä näkökulmia työn riskeistä ja turvallisuudesta. Yksilön näkökulmaa pohtien ammattilaiset kertoivat asiakkaiden kokeman turvallisuuden tunteen kohentuneen asunnon saamisen myötä. Myös väkivallan kokemisen ja käytön kerrottiin vähentyneen, joskin edelleen väkivaltaa mainittiin tapahtuvan osana asiakkaiden keskinäisiä riitatilanteita tuetun asumisen yksiköissä. Ammattilaiset tunnistivat väkivaltatilanteita ja pyrkivät toiminnassaan niiden ennaltaehkäisyyn. Haastatteluista välittyi ammattilaisten kokemus omasta turvallisuuden tunteesta, väkivallan kokeminen työssä tai sen pelko ei korostunut. Päihteet sallivan palveluasumisen puutetta ammattilaiset kuvasivat rakenteellisena riskinä, joka uhkaa asiakkaita, joiden palvelutarpeet eivät kohtaa tarjottavien palvelumuotojen kanssa.

5.3 Arvostava kohtaaminen, työmenetelmät ja arjen tuki

Haastatteluissa toistui usein asiakkaiden arvostava kohtaaminen keskeisenä tekijänä. Se edesauttoi kaikkea asiakastyötä, edisti luottamuksellisen suhteen rakentamista sekä ennaltaehkäisi riskitilanteiden syntymistä. Työtotta eräs haastateltu kuvasi kokonaisvaltaiseksi työtteeksi ihmisen elämään. Asiakas kohdattiin ymmärtäväisesti ja tasa-arvoisesti, tukea tarvitsevana ja haastavassa elämäntilanteessa olevana. Päihteidenkäyttöön suhtauduttiin haittoja vähentävän päihdetyön näkökulmasta, elämänhallinnan parantaminen sekä terveystiedon lisääminen ja siinä ohjaaminen nähtiin haastateltavien toimesta tärkeänä. Asiakas kohdataan tasa-arvoisena kansalaisena muiden kanssa, oikeussubjektina, aktiivisesta päihteidenkäytöstä huolimatta.

Asiakkaan ja työntekijän välinen yhteistyö pohjautuu haastateltavien mukaan keskinäiseen kunnioitukseen. Perustehtäväksi haastateltavat kuvasivat ihmisarvoisen elämän mahdollistamisen. Haittoja vähentävän päihdetyön mukaisesti täyspäihteettömyyden vaatimus työssä ohitettiin, ja siihen suhtauduttiin humanilla ja realistisella otteella. Useat haastateltavat korostivat toivon merkitystä, sen luomista ja sen ylläpitämistä asiakkaiden elämässä.

” - - ihminen joka on oikeasti juonut 40 vuotta, niin ei sitä oikein voi ihan aina aloittaa siitä, että se pistää sen korkin kiinni.” (Puhuja 2.)

”Meidän päätehtävämme ihmisen kanssa on toivon ylläpitäminen. Sitä tulee korostaa.”
(Puhuja 3.)

Haastatteluissa yhdeksi työmenetelmäksi haastateltavat nimesivät traumainformoidun työotteen. Yhdistyksen työntekijät ovat kouluttautuneet traumainformoituun työotteeseen, jotta heillä olisi laajempi ymmärrys traumojen vaikutuksesta ihmiseen ja ihmisen toimintaan. Traumainformoitu työote kuvattiin humaniksi ja tasa-arvoistavaksi lähestymis- ja työskentelytavaksi, jossa pyritään ymmärtämään asiakasta ja hänen käyttäytymistään tuomitsemisen sijaan. Traumainformoidussa työotteessa pyritään myös tunnistamaan ja havainnoimaan ihmisen vireystilaa ja pyrkiä säätelemään sitä sietoikkunalle. Asunnottomuuden ja päihteiden liikkakäytön kerrottiin olevan jo itsessään traumatisoivaa elämää.

”Se ymmärrys niiden traumojen vaikutuksesta ihmiseen ja siihen miten ihminen toimii. Ja sen ymmärtää että jos ihminen on vaikka ihan ylikierroksilla, se voi olla sen trauman aiheuttamaa ylivireyttä.” (Puhuja 3.)

”Ei kysytä että mikä sinussa on vikana, vaan mitä sinulle on tapahtunut.” (Puhuja 2.)

Haastatteluissa työmenetelmiksi nimettiin traumainformoidun työotteeseen lisäksi myös toipumisorientaatio sekä kuntouttava työote. Osa haastateltavissa kuvaa toipumisorientaation periaatteiden toteutuvan luonnostaan työssään. Asiakas nähdään aktiivisena toimijana, ja oman elämänsä asiantuntijana. Työntekijä voi olla rinnalla kulkija, omana itsenään ja saman arvoisena asiakkaan kanssa. Kuntouttavasta työotteesta haastateltavat antoivat paljon konkreettisia arjen esimerkkejä, kuinka kuntouttavaa työotetta hyödynnetään. Haastateltavat kertoivat, etteivät tee asioita asiakkaiden puolesta vaan kunnioittavat heidän itsemääräämisoikeuttaan ja toimijuuttaan. Asioita kuitenkin tehdään myös puolesta, mikäli siihen on perusteena esimerkiksi asiakkaan heikentynyt toimintakyky. Asiakkaita ohjataan tarvittaessa katkaisuhuoltoon tai muihin päihdepalveluihin. Palveluihin hakeutuminen tapahtuu asiakkaan omasta tahdosta. Ohjaajat voivat antaa asiakkaille haittoja vähentävää terveysneuvontaa esimerkiksi alkoholikorvikkeiden käytöstä.

”- - haluan mainita sen toipumisorientaation, se on kolahtanut ja sopinut.” (Puhuja 3.)

”Me pyritään ohjaamaan, jos haluaa, - - katkaisuhuoltoon - -, ohjataan että ei ihan kaikkia korvikkeita ja muita käyttäisi. Jos käyttää nii olisi oikeaa kaupan tavaraa eikä mitä tahansa.”
(Puhuja 1.)

Haastateltavat kuvaavat konkreettista tukea arjen toiminnoissa tuetussa asumisessa. Tuen tarve ja tuen muodot kartoitetaan yhdessä asiakkaiden kanssa ja ne toteutuvat yksilöllisesti kunkin asiakkaan tarpeen mukaisesti. Esimerkiksi virastokäynneille, kuten Kelaan, ohjaaja voi lähteä asiakkaan tueksi. Sosiaaliset tilanteet, julkisilla paikoilla liikkuminen ja virallisten asioiden hoitaminen voivat aiheuttaa joissakin asiakkaissa ahdistusta ja pelkoa, ja esimerkiksi tämän vuoksi ohjaajan tuki voi olla tärkeää. Asiakkaat voivat myös kohdata muilta viranomaisilta epäasiallista kohtelua päihdehistorian tai -stigman vuoksi. Riskinä on myös, ettei asiakkaan kertomaa uskota, tällöin ohjaajan tuki myös on tärkeää ja vahvistaa asiakkaan oikeusturvan ja itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Arjen tukea on myös esimerkiksi asiakkaan puolesta kaupassa asiointi, mikäli asiakas ei siihen toimintakykynsä puolesta kykene. Alkoholialueilla ohjaajat eivät osta, vaan ohjaaja voi ostaa esimerkiksi hygienia- ja elintarvikkeita. Asiakkaiden henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimiseen sekä asunnon siisteyteen ohjaajat antavat myös ohjausta tarvittaessa. Myös asiakkaiden sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehditaan. Ohjaajat ovat saavutettavissa asiakkaille, ja tuettu asuminen itsessään on yhteisöllistä. Tuetussa asumisessa järjestetään myös erilaisia ryhmätoimintoja, asiakkaiden omia toiveita kuunnellen.

”Monesti helpottaakin sitä hoitoon pääsyä heillä, että on joku mukana siinä.” (Puhuja 1.)

”Vaihtelee aika paljon asukkaan mukaan, mitä heidän oma toimintakykynsä on, jollain - - puolesta käydään ruokakaupassa, kun ei enää oma asiointi onnistu, - - siivouspalveluita joillekin joudutaan antamaan, - -.” (Puhuja 1.)

Osa haastateltavista kertoo, etteivät haluaisi erotella kuntouttavaa ja haittoja vähentävää päihde-työtä toisistaan, vaan niitä pidetään samana asiana. Ihminen nähdään kokonaisuutena, josta päihdeidenkäyttö on vain yksi osa muiden joukossa. Ihmisen voidaan nähdä kuntoutuvan myös muilla osa-alueilla, kuin ongelmallisesta päihdeidenkäytöstä. Tuen turvin esimerkiksi asiakkaan toimintakyky tai elämänhallinnan taidot voivat eheytyä, vaikka päihdeidenkäyttö olisikin aktiivista. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoi, että sen olevan kuntoutumisen merkki, että asiakas saa asunnon pidettyä.

”Jos on esimerkiksi se alkoholi niin iso ongelma, että siitä ei kerta kaikkiaan hän pysty luopumaan, niin onhan siinä ihmisessä monta muutakin osa-aluetta.” (Puhuja 2.)

”- - on se hirveä kuntoutuminen, jos se saa kerta kaikkiaan sen asunnon pidettyä.” (Puhuja 3.)

Haastatteluiden aikana ammattilaiset toivat toistuvasti esille arvostavan kohtaamisen tärkeyttä sekä sen vaikutusta kaikkeen tehtävään työtä. Arvostava kohtaaminen linkittyi myös vahvasti työn arvoihin, joissa asiakas nähtiin tasavertaisena ja arvokkaana ihmisenä. Tarjottu tuki ammattilaisten mukaan on monimuotoista ja yksilöllisesti asiakkaan palvelutarpeisiin räätälöityä. Arjen tuesta haastateltavat antoivat runsaasti esimerkkejä ja työmenetelmiksi he nostivat kuntouttavan työotteen, toipumisorientaation, palveluohjauksen, terveysneuvonnan sekä traumainformoidun työotteen. Kuntouttavan ja haittoja vähentävän päihdetyön erittely sai joiltakin ammattilaisista kyseenalaistamista osakseen, sillä heidän mukaansa haittoja vähentävä päihdetyö voi olla myös kuntouttavaa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitämme tutkimustulosten pohjalta tekemiämme johtopäätöksiä. Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla päihteet sallivan tuetun asumisen yksikön ammattilaisten subjektiivisia kokemuksia haittoja vähentävästä päihdetyöstä. Tutkimuksella tavoittelimme kokemuksellisen tiedon lisääntymistä haittoja vähentävästä päihdetyöstä ja vastausten löytämistä kysymyksiin: millaisia hyötyjä ja riskejä työllä on, millaisia tavoitteita siihen kuuluu ja ketkä haittoja vähentävästä päihdetyöstä hyötyvät. Tutkimustulokset vastaavat tutkimustehtäväämme, joka toimi myös opinnäytetyömme kompassina: Millaiseksi ammattilaiset kokevat työssään toteutettavan haittoja vähentävän päihdetyön päihteet sallivan tuetun asumisen yksikössä? Aineistomme koostui viiden ammattilaisen haastatteluista, jotka toteuttivat haastatteluhetkellä, tai omasivat pitkän työhistorian, haittoja vähentävän päihdetyön parista päihteet sallivassa tuetun asumisen yksikössä.

Pyrimme tutkimuksemme yhtenä osa-alueena selvittämään ammattilaisten kokemuksia työn tavoitteista ja päämääristä. Ammattilaiset nimesivät selvästi työn tavoitteita ja päämääriä huomioiden niiden vaikutuksen sekä yksilöön että yhteiskuntaan. Yksilölle asunnon saaminen ja siellä asumisen mahdollistuminen antaa mahdollisuuden ihmisarvoiseen elämään ja toimii kaiken muun kuntoutumisen ensiedellytyksenä. Kuten ammattilaisetkin nimesivät, niin asunto voi lisätä myös asiakkaiden kokemusta perusturvallisuuden tunteesta. (Saari 2015, 22.) Tarjottava tuki edesauttaa myös asiakkaiden nykyisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja varmistaa niin omalta osaltaan, kuin myös tarjottavan palveluohjauksen turvin, asiakkaalle kuuluvien palvelujen saannin ja näin varmistaa asiakkaan oikeusturvan toteutumista. Tuetussa asumisessa voidaan vastata asiakkaiden palvelutarpeisiin ja turvata välttämättömien tarpeiden hoitaminen. Aktiivisen päihteidenkäytön ei haastateltavien mukaan tulisi olla este palvelujen saamiselle, vaan asiakkailla on oikeus heille kuuluviin palveluihin päihderiippuvuudesta huolimatta.

Amerikkalainen psykologi, ja Pathways to Housing -järjestön perustaja, Sam Tsemberis kirjoittaa, että tuetussa asumisessa olennaisinta on asiakkaan valinnanvapaus hoitojen noudattamisen sijasta, jonka jälkeen toipumisprosessi voi vasta alkaa. (Tsemberis & Eisenberg 2000.) Jo 1990-luvun Yhdysvalloissa tehdyistä tutkimuksista ilmenee, että tuetun asumisen vaikutukset asiakkaisiin ovat olleet yksilöä kokonaisvaltaisesti tukevia, ja lisänneen asiakkaiden kokemaa parempaa tyytyväisyyttä asumiseen, parempaa asumisen vakautta ja parempaa psyykkistä hyvinvointia. (Tsemberis & Eisenberg 2000.)

Keskeisinä yhteiskuntaa hyödyttävinä tavoitteina nähtiin resurssien vapautumisen esimerkiksi poliisissa ja terveydenhuollossa sekä asunnottomuuden ja sen haittojen väheneminen. Asunnottomuuden ja siitä aiheutuvien moninaisten haittojen vähentäminen nousi esille kaikilla haastateltavilla. Asunto ensin -mallia pidetään tehokkaana keinona vähentää asunnottomuutta, mutta esimerkiksi sen lyhyen aikavälin terveysvaikutuksista ei ole varmuutta, vaikka mallin on nähty vähentäneen rutiininomaisia käyntejä terveydenhuollon palveluissa. Toisaalta tämän voidaan nähdä viittaavan parempaan terveyteen. (Baxter ym. 2019, 7.) Asunto ensin periaate nimettiin asumissosiaalisen työn perusajatuksiksi, johon haittoja vähentävä päihdetyö kietoutui luonnollisena jatkumona, edistäen myös osaltaan asiakkaiden mahdollisuutta omaan asuntoon, asumiseen ja oman näköiseen elämään. Asunnon saamisen lisäksi asumisen tukeminen ja näin asunnon ylläpitäminen ohjauksellisin toimin nähtiin keskeisenä. Tukipalveluilla pyritään parantamaan elämänlaatua, jotka auttavat asiakasta saamaan sosiaalista tukea, integroitumaan yhteisöön ja löytämään mahdollisuuksien mukaan mielekästä tekemistä. (Pleace 2016, 23.)

Asunto ensin -mallin tavoitteena on edistää ja lisätä sosiaalista integraatiota, ja vaikka sitä pidetään monimutkaisena ja moniulotteisena käsitteenä, niin tavallisimmin sillä tarkoitetaan yksilön osallisuutta ja toimijuutta yhteisöissä, yhteiskunnassa ja sen rakenteissa sekä sosiaalisia suhteita. (Quilgars & Pleace 2016, 7.) Tutkimustuloksissa on ollut nähtävissä esimerkiksi se, että yksilön sosiaalisilla suhteilla on vaikutusta asumisen sujuvuuteen ja toipumisprosessin alkamiseen. (Kirst ym. 2020.)

Yksilö

- Oman asunnon saaminen ja asumisen onnistuminen ohjauksen turvin.
- Perusturvallisuuden tunteen kokeminen.
- Perustarpeiden täytyminen.
- Kuntoutumisen ensiedellytysten täytyminen.
- Tarvittavien palvelujen saaminen.

Yhteiskunta

- Asunnottomuuden ja sen haittojen vähentäminen.
- Kuormituksen keventyminen ja resurssien vakaantuminen terveydenhuollossa, vankeinhoidossa ja poliisissa.
- Julkisissa tiloissa vähemmän häiriökäyttäytymistä.

KUVIO 2. Haastateltavien nimeämiä tavoitteita ja päämääriä työssään jaettuna yksilöiden ja yhteiskunnan näkökulmiin.

Työssään kohtaamista riskeistä tutkimukseen haastatellessamme ammattilaiset nostivat esille useita näkökulmia. Haastatteluissa toistui kokemus siitä, että asunnon ja asumisen turvaamisen myötä asiakkaiden itsensä turvallisuuden tunne oli kohentunut verrattuna elämään asunnottomana. Perustarpeiden ja perusturvallisuuden tunteet mahdollistuivat ja asiakkaiden käyttämän väkivallan koettiin vähentyneen. Ammattilaiset kertoivat kohtaavansa ennakkoluuloja esimerkiksi työn väkivaltaisuudesta ja turvattomuudesta eri tahoilta. Ammattilaisten kertomasta heijastui nimby-ilmiö (not in my backyard), sillä päihteet salliva tuetun asumisen palvelu on saanut osakseen kritiikkiä esimerkiksi naapurustosta. Tällaisen vastustuksen perusteluna usein käytetään huolta esimerkiksi asuinalueen turvallisuuden heikkenemisestä. (Välimaa 2021, 55.) Ammattilaisten kertoman mukaan heidän otteensa nimby-ilmiöön oli osallistava, sillä he olivat kutsuneet tässä tapauksessa naapureita tutustumaan avoimesti heidän toimintaansa ymmärryksen lisääntymiseksi.

Väkivallan uhka työntekijöitä kohtaan työssä ei noussut haastatteluissa korostuneesti esiin ja väkivalta tapausten kerrottiin liittyvän enimmäkseen asiakkaiden keskinäisiin välien selvittelyihin. Ammattilaiset tunnistivat väkivallan riskitekijät työssään ja toimivat väkivaltaisista tilanteista ennaltaehkäisevästi. Haastateltavat kertoivat useita käytännön esimerkkejä. Työ päihteitä käyttävien ja psyykkisesti oireilevien asiakkaiden kanssa, joilla voi olla pitkäkin ja polveileva traumahistoria, voi kuitenkin olla eettisesti, psykososiaalisesti sekä emotionaalisesti kuormittavaa vuorovaikutustyötä ilman asiakasväkivallan uhkaakin. Kun asuminen ja palvelut ovat eriytetty toisistaan eikä ammattilaisten tehtäviin kuulu asiakkaan perusoikeuksien rajaaminen, vaan valinnanvapauden tukeminen, niin tärkeänä vaikutuksena on väkivaltatilanteiden loppuminen tai merkittävä väheneminen. (Kettunen 2013, 565.)

Rakenteellisena työhön liittyvänä riskinä nimettiin päihteet sallivan palveluasumisen puuttuminen. Tällöin riskinä nähtiin asiakkaan sijoittuminen hänelle sopimattomaan palveluun ja jääminen ilman tarvitsemaansa tukea. Tähän tilanteeseen uhkasi jäädä erityisesti ne asiakkaat, joiden fyysinen kunto ja toimintakyky on heikkoa esimerkiksi iän tai sairauksien vuoksi ja joiden päihteidenkäyttö on runsasta ja päihteettömyyteen sitoutuminen haastavaa.

KUVIO 3 Ammattilaisten työssään kokemat riskit riskien hallinnan näkökulmasta.

Yhteneväistä haastateltaville olivat vahvasti ihmislähtöinen ja tasapuolistava työote sekä työtä ohjaavat arvot. Asiakkaan arvostava kohtaaminen koettiin olevan kaiken asiakastyön keskiössä ja luottamussuhteen rakentumisen sekä onnistuneen asiakastyön ensiedellytyksenä. Päihteet sallivassa tuetussa asumisessa asiakas nähtiin holistisesti kokonaisuutena, haastavassa elämäntilanteessa olevana ihmisenä, jonka koko minuutta päihteidenkäyttö ei värittänyt. Päihderiippuvuuden katsottiin olevan yksi osa asiakkaasta, ja täten myös kuntoutumisen mahdollisuus jollain muulla osa-alueella koettiin mahdollisena aktiivisesta päihderiippuvuudesta huolimatta. Työn arvona välityi voimakkaasti ”ihminen ihmiselle” ajattelu.

Tarjottu tuki keskittyi ammattilaisten mukaan asiakkaiden yksilöllisiin tuentarpeisiin, etenkin konkreettisten arjen asioiden hoitamiseen. Asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitäminen ja hyvinvoinnin tukeminen olivat keskeisiä työn päämääriä, joihin pyrittiin asiakaslähtöisellä työotteella. Haastateluista ilmeni asiakkaiden itsemääräämisoikeuden tukeminen palveluiden vapaaehtoisuutena, oman näköisen elämän mahdollistamisella asunnon turvin sekä tuen toteuttamisella asiakas lähtöisesti, asiakkaan omia toiveita kuunnellen.

KUVIO 4 Haastateltavien mainitsemia työmenetelmiä, arvostavan kohtaamisen ollessa asiakastyön keskiössä.

Työmenetelmiä mainittiin useita; kuntouttava työote, toipumisorientaatio, palveluohjaus, terveysneuvonta sekä traumainformoitu työote. Etenkin traumainformoitu työote korostui haastattelujen aikana ja nimettiin menetelmänä sellaiseksi, joka sopii työhön ja johon koko työyhteisö on myös koulutautunut. Esimerkiksi tieto traumojen vaikutuksesta ihmisen vireystilaan ja sen säätelyn ongelmiin nostettiin esille haastatteluissa. Tieto tuo ymmärrystä ja apua eri vireystilojen tunnistamiseen ja säätelyyn niin ammattilaisilla kuin asiakkailla. Runsaasti päihteitä käyttävät ja asunnottomat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja alttiita traumojen kerrostumiselle, sillä ongelmallinen päihteidenkäyttö ja sen mukanaan tuomat ilmiöt, kuten rikollisuus, ovat usein jo itsessään traumatisoivia, kuten ammattilaiset toivat ilmi. Traumainformoitu työote edistää toipumista, esimerkiksi luomalla toipumista edistäviä merkityksiä menneestä. Se lisää ammattilaisten ymmärrystä trauman vaikutuksista kaikilla tasoilla systeemiteorian mukaisesti. Alati muuttuvien sosiaalipalveluiden kentällä pysyvää on kohtaaminen ja vuorovaikutus, johon traumainformoitu työote antaa merkityksellisen lisänsä. (Sarvela 2023, 38; Jäppinen 2023, 54.)

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli prosessina monella tapaa opettavainen. Opimme laadullisen tutkimuksen tekemistä, saimme lisää tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä ja ymmärryksemme sosiaalialan kompetensseista syventyi. Prosessi nostatti meissä myös itsereflektiota ja haastoi oman toiminnan kriittiseen tarkasteluun. Kokonaisuudessaan prosessi oli haastava mutta mielekäs, ja onnistuimme siinä mielestämme hyvin. Saavutimme tavoitteemme sekä opinnäytetyön suorittamisen, että oman henkilökohtaisen oppimisemme näkökulmasta. Meille oli tärkeää kunnioittaa opinnäytetyön yhteistyökumppanin anonymiteettia, johon pyrimme koko prosessin laajuudelta.

Laadullisen tutkimuksen tekeminen oli mielenkiintoinen ja pitkäjänteisyyttä vaativa prosessi. Tutkimus eteni aikataulussa ja pääosin suunnitellusti. Välillä vastaan tuli yllättäviä ja nopeasti muuttuvia tilanteita, joihin onnistuimme joustavasti sopeutumaan ja keksimään vaihtoehtoisia ratkaisuja. Ennen varsinaista toteutusta opinnäytetyön aiheen rajaaminen tuntui vaikealta, koska haittoja vähentävä päihdetyö on aiheena laaja, ja sen kaikki osa-alueet kiinnostivat. Jälkikäteen ajatellen rajausta olisi voinut tehdä vieläkin enemmän, jotta aineiston olisi voinut kaventaa koskettamaan vain yhtä kokemuksellista osa-aluetta, jolloin tästä olisi saanut syvemmän analyysin ja tiiviimmän kokonaisuuden.

Tietoperustan rakentaminen tuntui alkuun haastavalta, kun vaikutti siltä, että erityisesti haittoja vähentävästä päihdetyöstä oli vaikeaa löytää tietoa. Tiedon löytäminen edellytti syvempää perehtymistä teemoihin ja useita tiedonhakuja niistä. Tämä oli samalla oppimismatka, jossa kehittyi myös tutkimusote, lähteiden kriittinen tarkastelu ja eri lähteiden vertailu keskenään tietoperustan luotettavuuden takaamiseksi. Lopulta oli merkittävää havaita se, että kuinka laajasti aihealueita on kuitenkin tutkittu sekä Suomessa että maailmalla. Tiedon ja tutkimusten määrä sai havahtumaan siihen, kuinka yleisestä aiheesta on kuitenkin kyse, ja jota ei välttämättä kuitenkaan vielä tunneta riittävän hyvin laajemman yleisön parissa.

Haastattelut toteutettiin onnistuneesti. Valitsemamme teemat, alateemat ja esimerkkikysymykset toimivat haastattelutilanteissa hyvin, ja saimme kattavasti tutkimuskysymykseen vastaavia haastatteluvastauksia. Kehitysajatuksena jatkoa ajatellen, voisi haastattelurungon kysymyksistä jättää pois joitakin itseään toistavia tai tukevia kysymyksiä, sillä ne osoittautuivat lopulta melko turhiksi saadun aineiston ollessa niissä niin paljon toistensa kaltaisia. Koko tutkimuksen ajan toimimme

ryhmänä tiiviisti kommunikoiden ja vastuuta tasapuolisesti jakaen, mikä sujuvoitti prosessin edistymistä.

Haittoja vähentävästä päihdetyöstä saimme tietoa tutkimukseemme sekä ammattilaisten haastatteluista, että tietoperustaa rakennettaessa. Työntekijöiden haastattelut auttoivat ymmärtämään erityisesti työntekijöiden arkea ja päivittäistä työtä, mutta myös työn taustalla olevia periaatteita ja toimintamalleja. Haastateltavien vastauksissa välittyivät erityisesti työhön liittyvät arvot, työntekijöiden kokemus työnsä tärkeydestä ja merkityksellisyydestä, sekä empaattinen suhtautuminen asiakkaisiin. Asiakkaat nähtiin arvokkaina yhteiskunnan jäseninä, oikeussubjekteina, ja heidän hyvinvointinsa kokonaisuutena eri osa-alueet huomioiden, joista vain yksi on päihderiippuvuus. Työssä aito läsnäolo ja asiakkaiden arvokas kohtaaminen koettiin perustavanlaatuisen tärkeäksi.

Jatkotutkimusaiheiden suhteen tutkimusprosessi antoi myös pohdittavaa. Meidän oma itsereflektiomme tutkimuskysymyksen rajauksen suhteen herätti ajatuksen kapeammasta tutkimusotteesta, jossa keskityttäisiin esimerkiksi pelkästään käytössä oleviin työmenetelmiin ja niiden vaikuttavuuteen. Ammattilaisten haastatteluissa korostui traumainformoitu työmenetelmä, jota kuvattiin työhön luontevasti sopivaksi. Sen suhteen voisikin tehdä potentiaalista jatkotutkimusta. Samoin myös toisen näkökulman käyttäminen, esimerkiksi kokemukset haittoja vähentävästä päihdetyöstä asiakkaiden näkökulmasta, toisi myös tärkeää tietoa, jota voisi käyttää asiakaslähtöisempien palveluiden kehittämiseksi. Myös haastatteluissa nousseen päihteet sallivan palvelusasumisen tarvetta ja toteutusta voisi tutkia.

Sosiaalialan kompetensseista erityisesti sosiaalialan eettisen osaamisen, kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen sekä tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kompetenssit korostuivat opinnäytetyötä tehdessä, ja ymmärryksemme näistä kompetensseista syventyi entisestään. Luonnollisesti kompetenssit koskevat koko sosiaalialaa, joten tulimme pohtineeksi kaikkia kompetensseja prosessin aikana, mutta erityisesti edellä mainitut kolme kompetenssia olivat keskiössä. Sosionomit tukevat erityisesti yhteiskunnassa haavoittuvassa asemassa olevia yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä, joten uskomme että päihdetyön kentän hyötyvän sosionomien osaamisesta. Koulutuksemme myötä ymmärrämme systemisesti yhteiskunnan rakenteiden toimintaa ja edistämme yhdenvertaisuutta sekä osallisuutta ja pyrimme purkamaan haitallisia stigmoja ja tuomaan epäkohtia näkyväksi.

LÄHTEET

Aaltio, Iiris & Puusa, Anu 2022. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (toim. Puusa, Anu & Juutti, Pauli). Gaudeamus Oy. Hakupäivä 21.5.2023. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

ARA 2023. Asunnottomat 2022. Selvitys 2/2023. Hakupäivä 9.9.2023. <https://www.ara.fi/download/noname/%7BA3E6CBD0-0A5D-4DDC-96E5-A5DAE2891386%7D/179513>.

Backman, Jussi 2018. Äärellisyyden kohtaaminen: kokemuksen filosofista tieteenhistoriaa. Teoksessa Kokemuksen tutkimus VI – Kokemuksen käsite ja käyttö (toim. Toikkanen, Jarkko & Virtanen Ira A). Rovaniemi: Lapland University Press. Hakupäivä 5.11.2023. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutkimus_VI_Toikkanen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Baxter, Andrew, Tweed, Emily, Katikireddi, Srinivasa, Thomson, Hilary 2019. Effects of Housing First approaches on health and well-being of adults who are homeless or at risk of homelessness: systematic review and meta-analysis of randomised controlled trials. Hakupäivä 19.2.2024. <https://jech.bmj.com/content/jech/early/2019/02/22/jech-2018-210981.full.pdf>.

Castrén, Sari, Mäkisalo, Heikki & Alho, Hannu 2018. Mikä saa juomisen loppumaan? Hakupäivä 8.2.2024. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14647>.

Eskola, Jari 2007. (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Polkuja sovelta-vaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen (toim. Viinamäki, Leena & Saari, Erkki). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Eskola, Jari, Lätti, Johanna & Vastamäki, Jaana 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Forss, Päivi & Vatula-Pimiä, Marja-Leena 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. 5., uudistettu painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Busch-Geertsema, Volker 2014. Housing First Europe – Results of a European Social Experimentation Project. *European Journal of Homelessness* 8 (2014): 1, 13–28. Hakupäivä 9.2.2024. https://www.feantsa.org/download/article-01_8-13977658399374625612.pdf.

Granfelt, Riitta 2015. Asumissosiaalinen työ. Kotiin ja rikollisuudesta irti? Y-Säätiön julkaisuja 2015. Hakupäivä 5.11.2023. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2015/11/asumissosiaalinen_tyo_julkaisu_web.pdf.

Granfelt, Riitta 2013. Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä. Kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä* (toim. Merja Laitinen & Asta Niskala). Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, 219–243.

Granfelt, Riitta 2022. Asumissosiaalinen työ marginalisaation vastaisena psykososiaalisena ja suhdeperustaisena työnä. Teoksessa *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsennyksiä* (toim. Arja Jokinen, Suvi Raitakari & Johanna Ranta). Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 233–267.

Hakkarainen, Pekka, Kailanto, Sanna, Karjalainen, Karoliina, Karlsson, Thomas, Markkula, Jaana, Mäkelä, Pia, Ollila, Hanna, Partanen, Airi, Raisamo, Susanna, Raitasalo, Kirsimarja, Ruokolainen, Otto, Rönkä, Salonen, Anne, Selin, Jani & Warpenius, Katariina 2021. Kulutus, haitat ja asenteet. Teoksessa *Alkoholi-, tupakka-, huumausaine- ja rahapelitilanne Suomessa. Päihde- ja riippuvuusstrategian taustaselvitys*. (toim. Katariina Warpenius). Työpaperi 4/2021. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 9.9.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141160/URN_ISBN_978-952-343-622-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Heikkinen-Peltonen, Riitta, Innamaa, Marja & Virta, Marjut 2019. *Mieli ja terveys*. 6. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: University Press.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2022. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Oy. Hakupäivä 20.5.2023. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

HRI 2023. What is harm reduction? Hakupäivä 16.9.2023. <https://hri.global/what-is-harm-reduction/>.

Hurme, Toivo 2002. Harmin paikka? Haittojen vähentämisen käsitteellinen ongelmallisuus huume-politiikassa. Yhteiskuntapolitiikka 67 (2002): 5, 415–422. Hakupäivä 16.9.2023. <https://www.julkari.fi/handle/10024/101629?show=full>.

Juhila, Kirsi 2024. Teemoittelu. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja (toim. Jaana Vuori). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Hakupäivä 22.1.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodit/teemoittelu/>.

Juvakka, Taru & Kylmä, Jari 2012. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Jäppinen, Maija 2023. Sosiaalityö tänään. Teoksessa Trauma-informoitu työote Teoksessa Trauma-informoitu työote (toim. Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia). Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaakinen, Juha 2023. Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Hakupäivä 20.9.2023. https://ym.fi/documents/1410903/33891761/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamisesta_30012023_liite+1+ja+2_saavutettava.pdf/8117bd8b-d52c-cdeb-9515-7bbcd79c3b83/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamisesta_30012023_liite+1+ja+2_saavutettava.pdf?t=1675950404800.

Karlsson, Thomas 2018. Mitä tilastot kertovat suomalaisten alkoholinkäytöstä ja sen haitoista? Teoksessa Näin Suomi juo (toim. Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius). Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Kettunen, Marko 2013. Asunto ensin -malli Yhdysvalloista ja soveltaminen Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 78 (2013):5, 562–570. Hakupäivä 9.2.2024. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114737/kettunen.pdf?sequence=1>.

Kirst, Maritt, Friesdorf, Rebecca, Ta, Martha, Amiri, Alexandra, Hwang, Stephen, Stergiopoulos, Vicky & O'Campo, Patricia 2020. Patterns and effects of social integration on housing stability, mental health and substance use outcomes among participants in a randomized controlled Housing First trial. Hakupäivä 19.2.2024. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277953620307000?via%3Dihub>.

Kiviniemi, Kari 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 (toim. Raine Valli). Jyväskylä: PS-kustannus. Hakupäivä 5.11.2023. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

Koskinen, Hanna & Virtanen, Sirpa 2023. Päihdetilastollinen vuosikirja 2022. Alkoholi ja huumeet. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Hakupäivä 9.9.2023. <https://thl.fi/documents/10531/9619223/P%C3%A4ihdetilastollinen+kuvina+2022.pdf/8aad3a8-53c9-9bf1-98c7-eaed5a31bedb?t=1675065409855>.

Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2013. Vailla vakinaista asuntoa olevat Helsingissä. Teoksessa Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin (toim. Susanna Hyväri & Sakari Kainulainen). Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 39. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 25–47.

Kotovirta, Elina, Markkula, Jaana, Pajula, Mari, Paavola, Meri, Honkanen, Reetta & Tuominen, Ismo 2021. Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 5.11.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163002/STM_2021_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kotovirta, Elina & Tammi, Tuukka 2018. Huumeiden käytön aiheuttamien haittojen vähentäminen ja ehkäisy. Teoksessa Huume- ja lääkeriippuvuudet (toim. Mauri Aalto, Hannu Alho & Solja Niemelä). Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 187–197.

Kotovirta, Elina & Österberg, Esa 2013. Alkoholin sosiaaliset haitat ja syrjäytyminen. Teoksessa Pääasiana alkoholi: käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040 (toim. Teuvo Peltoniemi). Helsinki: Lönnberg Painot Oy, 84–87.

Kvale, Steinar 1996. InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing. London: Sage Publications Inc.

Laine, Timo 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Ik-kunoita tutkimusmetodeihin 2 (toim. Raine Valli). Jyväskylä: PS-kustannus. Hakupäivä 4.11.2023. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015. Hakupäivä 26.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150523>.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29.6.2021/612. Hakupäivä 29.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210612>.

Lehti, Martti 2017. Henkirikoskatsaus 2017. Katsauksia 19/2017. Helsinki: Helsingin yliopisto. Hakupäivä 8.2.2024. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/175210/Katsauksia_19_Lehti_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Markkula, Jaana, Karlsson, Nina, Ollila, Hanna & Strand, Teija 2022. Ehkäisevä päihdetyö. Opas kunnille ja hyvinvointialueille. Ohjaus 5/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 16.9.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144684/URN_ISBN_978-952-343-825-5.pdf.

Mäkelä, Pia, Mustonen, Heli & Tigerstedt, Christoffer 2010. Suomi juo. THL. Helsinki: Yliopistopaino.

Perälä, Riikka 2012. Haittojen vähentäminen suomalaisessa huumehoidossa. Etnografinen tutkimus huumeongelman yhteiskunnallisesta hallinnasta 2000-luvun Suomessa. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:6. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 16.9.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/66347084-5fb1-424a-9376-7c973b57a4fd/content>.

Perälä, Riikka 2018. Asunto ensin? Asunto vain? Päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien asukkaiden palvelutarpeet tuetun asumisen asumisyksiköissä. EHYT ry. Hakupäivä 21.9.2023. <https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/06/Asunto-ensin-asunto-vain.pdf>.

Pleace, Nicholas 2016. Asunto ensin -opas. Eurooppa. Hakupäivä 5.11.2023. [https://housingfirsteurope.eu/wp-content/uploads/2021/12/1.Asunto-Ensin-opas WEB-27.10..pdf](https://housingfirsteurope.eu/wp-content/uploads/2021/12/1.Asunto-Ensin-opas_WEB-27.10..pdf).

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020. Organisaatiokulttuurinäkökulma esimerkkinä laadullisen tutkimuksen yleistymisestä. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (toim. Puusa, Anu & Juuti, Pauli). Helsinki: Gaudeamus. Hakupäivä 5.11.2023. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

Puusa, Anu 2020 a. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (toim. Puusa, Anu & Juuti, Pauli). Helsinki: Gaudeamus. Hakupäivä 7.11.2023. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

Puusa, Anu 2020 b. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (toim. Puusa, Anu & Juuti, Pauli). Helsinki: Gaudeamus Oy. Hakupäivä 22.1.2024. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

Quilgars, Deborah & Pleace, Nicholas 2016. Housing First and Social Integration: A Realistic Aim? Hakupäivä 19.2.2024. <https://www.cogitatiopress.com/socialinclusion/article/view/672>.

Ranta, Johanna & Perälä Riikka 2022. Haittojen vähentäminen ja Asunto ensin -malli huumeita käyttävien asumisen tuessa. Teoksessa Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus (toim. Suvi Raitakari, Kirsi Günther & Jenni-Mari Räsänen). Tampere: Tampere University Press, 181–215. Hakupäivä 20.9.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/142675/978-952-359-038-0.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

Ranta, Johanna 2020. Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa. Tutkimus institutionaalisesta vuorovaikutuksesta. Tampereen yliopiston väitöskirjat 279. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 16.9.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122717/978-952-03-1627-3.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

Saari, Juho 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.

Salaspuro, Mikko, Kiiänmaa, Kalervo & Seppä, Kaija 2003. Päihdelääketiede. 2., uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sarvela, Kati 2023. Traumainformoitu lähestymistapa. Teoksessa Traumainformoitu työote (toim. Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia). Jyväskylä: PS-kustannus.

SOAMK 2023. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Hakupäivä 4.6.2023. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTI-KORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Hakupäivä 26.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Suomen perustuslaki 731/1999. Hakupäivä 25.2.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Tammi, Tuukka & Hurme, Toivo 2015. Huumeiden käyttäjän asema ja huume politiikan terveystaju. Teoksessa Terveystaju. nuoret, politiikka ja käytäntö (toim. Anne Puuronen). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 91. Helsinki, 113–122. Hakupäivä 16.9.2023. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/terveystaju.pdf>.

Tammi, Tuukka 2003. Huume kuri vai haittamalti? Haittojen vähentämisen käsite ja huume politiikan vastakkainasettelut vuoden 1997 huumeainepoliittisessa toimikunnassa. Yhteiskuntapolitiikka 68 (2003): 5, 465–477. Hakupäivä 16.9.2023. <https://www.julkari.fi/handle/10024/101186>.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 1326/2010. Hakupäivä 26.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

THL 2022. Päihde- ja muiden riippuvuuksien ehkäisy, hoito ja kuntoutus. Hakupäivä 26.10.2023. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihde-ja-muiden-riippuvuuksien-ehkaisy-hoito-ja-kuntoutus>.

THL 2023 a. Päihde- ja riippuvuuspalvelut. Hakupäivä 26.10.2023. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito>.

THL 2023 b. Oletko huolissasi päihteiden käytöstäsi? Hakupäivä 16.9.2023. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/oletko-huolissasi-paihteiden-kaytostasi>.

Tilastokeskus 2022. Huumausainekuolemat lisääntyivät vuonna 2021. Hakupäivä 9.9.2023. <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8slomfgpjyk0bw7wivrbxpa>.

Toikkanen, Jarkko & Virtanen, Ira A 2019. Kokemuksen käsitteen ja käytän jäljillä. Teoksessa Kokemuksen tutkimus VI – Kokemuksen käsite ja käyttö (toim. Toikkanen, Jarkko & Virtanen Ira A). Tsemberis, Sam & Eisenberg, Ronda 2000. Pathways to Housing: Supported Housing for Street-Dwelling Homeless Individuals With Psychiatric Disabilities. Hakupäivä 19.2.2024. <https://ps.psychiatryonline.org/doi/10.1176/appi.ps.51.4.487>.

Rovaniemi: Lapland University Press. Hakupäivä 5.11.2023. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutkimus_VI_Toikkanen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Tuomaala, Vaula 2018. Vapaasti valittua elämää? Asukkaiden toimijuus asunto ensin -palveluissa. Sosiologia 1/2018 (Vol. 55), 45–64. Hakupäivä 20.9.2023. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124336?acceptCookies=1>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvän tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Helsinki. Hakupäivä 19.5.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.

Vanjusov, Heidi 2022. Saatavilla, mutta ei saavutettavissa? Sosiaalioikeudellinen tutkimus päihde- palveluihin pääsystä. Oikeustieteiden laitos. Väitöskirja. Joensuu: Punamusta Oy. Hakupäivä 8.2.2024. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/28358/urn_isbn_978-952-61-4625-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Vilka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Hakupäivä 7.11.2023. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

Välimaa, Mira 2021. Sosiaalityön asiakkaat ja nimby-ilmiö. Teoksessa Aikuissosiaalityö, tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Tallinna: Gaudeamus Oy

LIITTEET

SAATEKIRJE HAASTATELTAVILLE

LIITE 1

Hyvä vastaanottaja,

Kiitos osallistumisestasi opinnäytetyömme tutkimukseen. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa haittoja vähentävästä päihdetyöstä ja sen eduista päihteet sallivan tuetun asumisen yksikön ammattilaisten näkökulmasta. Tutkimus toteutetaan ryhmähaastatteluina, puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmällä. Jokainen tutkimukseen osallistuva osallistuu yhteen haastatteluun. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja sen saa keskeyttää milloin vain. Osallistumisen keskeyttämistä ei tarvitse perustella.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu on haastatteluna luonteeltaan keskusteleva. Tämä tarkoittaa sitä, että haastattelu etenee teemojen mukaan, eikä tarkkoja haastattelukysymyksiä ole määritelty valmiiksi. Haastattelu kestää arviolta yhden tunnin. **Mikäli haluat pohtia haastattelun teemoja etukäteen, tässä muutama esimerkki siitä, millaisia haastattelukysymykset voivat esimerkiksi olla: *Millaisia työmenetelmiä haittoja vähentävään päihdetyöhön kuuluu? Ketkä hyötyvät asunto ensin periaatteesta? Millaista arjen tukea päihteet salliva tukiasuminen tarjoaa asiakkaalle?***

Haastattelut nauhoitetaan, ja nauhoitteet tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua. Nauhoitus sisältää vain ääninauhoitteen. Nauhoituksella pyrimme edistämään tutkimuksen luotettavuutta. Haastatteluista saatua aineistoa käytetään vain tähän opinnäytetyöhön. Aineistoa käsitellään ja se analysoidaan luottamuksellisesti sekä haastateltavien anonymiteettiä varmistaen. Haastatteluun vastanneita ei voida tunnistaa lopullisesta opinnäytetyöstä. Opinnäytetyössä ei mainita haastateltavien nimiä, yhteistyökumppanin nimeä eikä paikkakuntaa. Tietosuojainfo: <https://www.oamk.fi/tietosuojainfo-kyselyohjelmistot/?id=7949fd45236458c356d3ab59048ca306e98a9103>

Teemme opinnäytetyön osana sosiaalialan opintojamme Oulun ammattikorkeakoulussa. Tavoitteenamme on saada opinnäytetyö valmiiksi keväällä 2024. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa osoitteessa www.theseus.fi.

Mikäli teillä heräsi jotain kysyttävää, voitte laittaa meille sähköpostia.

Ystävällisin Terveisin

Esa Holappa

Lotta Kuivalainen

Milja-Sofia Toppila